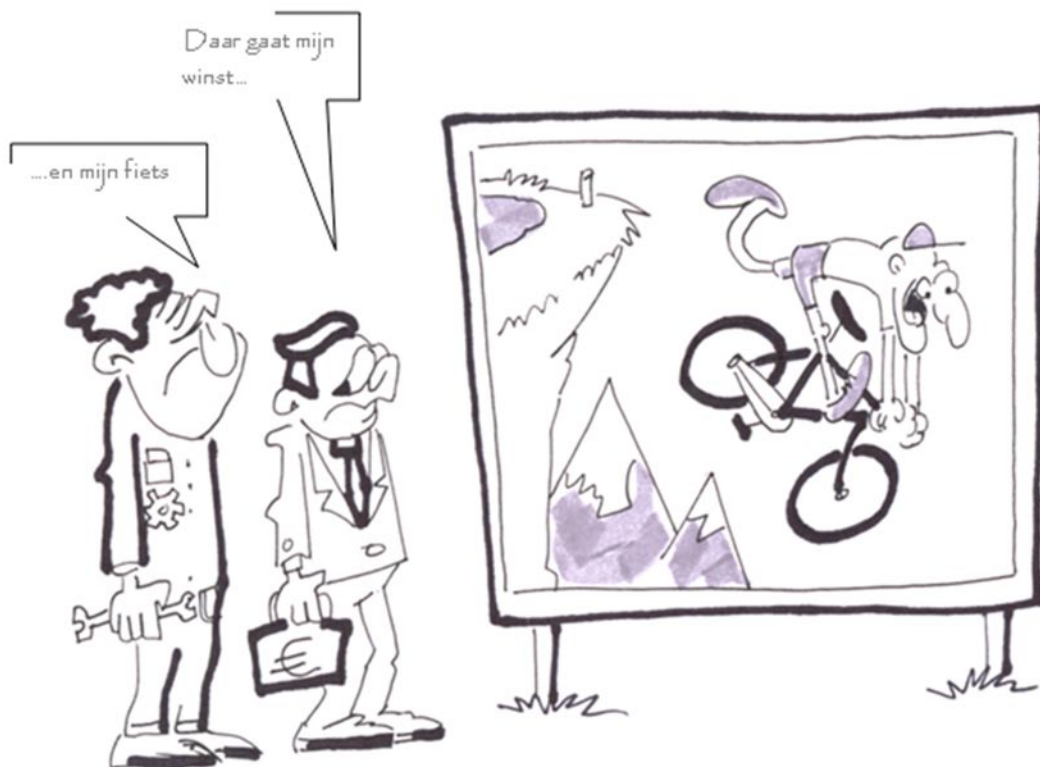

Het Topsportreglement

Verplichtingen omtrent het portretrecht en materiaalgebruik

Opdrachtgever:

Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie
Nieuwegein

Schrijver:

Bram van Bergen
Juridische Hogeschool

Nieuwegein, 27 mei 2011

SCRIPTIE KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE WIELREN UNIE
Verplichtingen omtrent portretrecht en materiaalgebruik

Gegevens stage organisatie

Naam: Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie
Adres: Wattbaan 31-49
Postcode: 3439 ML
Plaats: Nieuwegein
Telefoon: 030-7513300
Internet: www.knwu.nl
Begeleider: Thorwald Veneberg

Gegevens auteur

Naam: Bram van Bergen
Adres: Azalearing 28
Postcode: 4881 HJ
Plaats: Zundert
Studentnummer: 2011208

Algemeneen

Afstudeerperiode: februari 2011 – mei 2011
Afstudeermentor 1: Geert van Schaaijk
Afstudeermentor 2: Bram Kratsborn
Opleiding: Juridisch Hogeschool Avans/Fontys

Voorwoord

Recht is een vakgebied dat mij erg interesseert. Naast het vakgebied recht ben ik ook erg geïnteresseerd in de wielersport. De Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie heeft mij de kans geboden om deze twee interesses met elkaar te combineren.

De afstudeerperiode van mijn opleiding, HBO-rechten aan de Juridisch Hogeschool Avans-Fontys, staat in het teken van een onderzoeksstage. De Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie heeft mij aangeboden om een onderzoek uit te voeren naar de verplichtingen omtrent portretrecht en materiaalgebruik van wielrenners. Hoewel het spreekwoord luidt: *“de laatste loodjes wegen het zwaarst”*, heb ik met veel plezier de laatste periode van opleiding doorlopen. Naast een leerzaam onderzoek heb ik kunnen meemaken hoe de Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie de wielersport in Nederland ondersteunt en stimuleert. Ik wil dan ook Thorwald Veneberg en Anne Loes Kokhuis bedanken dat zij mij deze mogelijkheid hebben geboden en mij hebben ondersteunt met mijn onderzoek.

Naast Thorwald Veneberg en Anne Loes Kokhuis wil ik Jan Gommers, Geertje van Schaaijk en Bram Kratsborn bedanken voor de hulp die zij mij hebben geboden tijdens het onderzoek. Zonder de hulp van deze vijf mensen zou ik niet zijn gekomen tot dit eindresultaat.

Bram van Bergen

Nieuwegein, 27 mei 2011

Inhoudsopgave

.....	1
Samenvatting.....	6
Verklarende woordenlijst	7
1 Inleiding.....	8
1.1 Beschrijving organisatie	8
1.2 Probleembeschrijving.....	8
1.3 De doelstelling.....	9
1.4 Belanghebbenden	10
1.5 De vraagstelling.....	10
1.6 De onderzoeksmethode	11
1.7 Opbouw rapport	11
2 Verplichtingen omtrent het portretrecht en materiaalgebruik	12
2.1 Het Topsportreglement	12
2.2 Verplichtingen omtrent het portretrecht	12
2.2.1 Sponsorovereenkomst Rabobank.....	12
2.2.2 Sponsorovereenkomsten Shimano, Bioracer en Koga Miyata	13
2.2.3 Begrip portret zoals bedoeld in het Topsportreglement.....	13
2.3 Verplichtingen omtrent materiaalgebruik	13
2.3.2 Shimano	13
2.3.3 Bioracer	14
2.3.4 Koga Miyata	14
2.4 Samenvatting	15
3. Juridische structuur	16
3.1 Het verenigingsrecht	16
3.1.1 De vereniging.....	16
3.2 Rechten en plichten opleggen anders dan via het verenigingsrecht	19
3.2.1 Arbeidsrecht.....	19
3.3 Samenvatting	20
4. Wet- en regelgeving.....	21
4.1 Nederlandse wetgeving omtrent portretrecht	21
4.1.1. Samenvatting.....	24
4.2 Nederlandse wetgeving omtrent materiaalgebruik.....	25

4.3 Jurisprudentie omtrent materiaalgebruik	25
4.3.1 Samenvatting jurisprudentie.....	27
5. Belangen betrokken partijen	28
5.1 KNWU.....	28
5.2 Sponsoren.....	29
5.3 De renner.....	30
5.4 Samenvatting	30
6. Toetsing aan de relevante wet- en regelgeving.....	32
6.1 Portretrecht	32
6.2 Materiaalgebruik.....	35
6.3 Samenvatting	38
7. Overeenstemming.....	39
7.1 Het Congres	39
7.2 Samenvatting	40
8. Conclusies en aanbevelingen	41
8.1 Conclusie deelvraag I	41
8.2 Conclusie deelvraag 2.....	42
8.3 Conclusie deelvraag 3.....	42
8.4 Conclusie deelvraag 4	42
8.5 Conclusie deelvraag 5.....	42
8.6 Conclusie deelvraag 6.....	43
8.7 Eindconclusie.....	43
8.8 Aanbeveling	44
10. Evaluatie	45
Bronnenlijst.....	46
Bijlage I	48
Bijlage II.....	49
Bijlage III	50
Bijlage IIII	51

Samenvatting

De Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie heeft met verschillende organisaties (sponsor)overeenkomsten afgesloten om hun doel te kunnen verwezenlijken. Uit deze sponsorovereenkomsten vloeien voor wielrenners van de nationale baanselectie verplichtingen voort. Zo moeten deze wielrenners toestaan dat bepaalde sponsors hun portretten gebruiken voor niet-commerciële doeleinden en voor het plaatsen van felicitatieadvertenties. Daarnaast vloeit uit een aantal sponsorovereenkomsten ook de verplichting voort, dat wielrenners van de nationale baanselectie tijdens Europese kampioenschappen, Wereldkampioenschappen en Olympische spelen gebruik dienen te maken van materiaal dat deze organisaties ter beschikking stellen.

Het opleggen van deze plichten is mogelijk middels het verenigingsrecht. Het verenigingsrecht bepaald dat plichten middels statuten en reglementen opgelegd dienen te worden. De KNWU heeft in haar statuten dan ook opgenomen dat de leden verplicht zijn om de reglementen van de KNWU na te leven. Onder deze reglementen valt het Topsportreglement. De plichten die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomsten, dienen dus geïmplementeerd te worden in het Topsportreglement. Dit Topsportreglement moet echter in overeenstemming zijn met de wet- en regelgeving. Om te toetsen aan de juridische toelaatbaarheid omtrent het portretrecht moet worden gekeken in de Auteurswet. Voor het materiaalgebruik naar artikel 8 lid 2 boek 2 BW.

Na toetsing van de verplichtingen omtrent het portretrecht blijkt dat, op één bepaling na, de opgelegde plichten juridisch toelaatbaar zijn. Het betreft namelijk het gebruik van een portret voor niet-commerciële doeleinden. Ook de opgelegde plichten omtrent materiaalgebruik zijn juridisch toelaatbaar. Voor deze toetsing is een belangenafweging gemaakt waaruit blijkt dat de KNWU een zwaarwegend belang heeft voor het afsluiten van sponsorovereenkomsten.

Om de goede relatie tussen de KNWU, de renner en de sponsors te behouden, is het van belang om het Topsportreglement zoveel als mogelijk in overeenstemming te brengen met de wensen van de betrokken partijen. Het Congres is hiervoor een goed instrument. De belangorganisatie voor topsporters en de belangenorganisatie voor sponsorgroeperingen zijn namelijk stemgerechtigde leden bij Het Congres. Middels het recht van initiatief en het recht van amendement kunnen zij voorstellen doen aan Het Congres. Op deze wijze wordt getracht om het Topsportreglement zoveel als mogelijk in overeenstemming te brengen met de wensen van de betrokken partijen.

Verklarende woordenlijst

Bondscoach:	Coach van een nationaal team, met als functie het begeleiden en trainen van sporters van het betreffende nationaal team.
Breedtesport:	Gericht op het recreatief uitoefenen van een sport.
Componenten:	Alle draaiende onderdelen aan een fiets met uitzondering van wielen.
Framesets:	Fietsframe inclusief voorvork
Fulltime Topsportprogramma Baan:	Topsportprogramma van de KNWU, dat is ingesteld om het wielrennen te promoten, waaraan een baanrenner deelneemt met als doel het winnen van medailles op de Europese kampioenschappen, Wereldkampioenschappen en Olympische Spelen.
Topsport:	Gericht op het beoefenen van een sport op nationale of internationale hoog niveau.
Wielset:	Voorwiel en achterwiel.

1 Inleiding

1.1 Beschrijving organisatie

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie (hierna afgekort: KNWU). De KNWU is de overkoepelende sportbond van en voor de wielersport in Nederland. Met de wielersport worden de disciplines: wegwielrennen, baanwielrennen, mountainbiken, aangepast wielrennen, fietscross (BMX), veldrijden en kunstwielrijden bedoeld. De KNWU heeft als doel om het in Nederland verantwoord beoefenen en doen beoefenen van de wieler- en/of fietssport, alsmede het bevorderen en doen bevorderen van de wieler- en/of fietssport in al haar verschijningsvormen. Om dit doel te verwezenlijken is de KNWU afhankelijk van financiële middelen. Deze financiële middelen bestaan onder andere uit: sponsoring, licentiegelden, donaties en subsidies.

Om de wieler- en/of fietssport in Nederland te ondersteunen worden er door heel Nederland wielerevenementen georganiseerd. Hierbij kan worden gedacht aan wielervedstrijden, trainingen onder begeleiding van coaches en zogenaamde wielercinics. Door deze evenementen wordt getracht nieuw talent te ontdekken. Na deze ontdekking zal de KNWU deze talenten op een professionele wijze verder begeleiden.

Topsport

Topsport is een belangrijk gebied binnen de KNWU. Topsport krijgt dan ook de hoogste prioriteit. Een belangrijke taak binnen de KNWU met betrekking tot de topsport zijn de selectieprocedures. Wielrenners die gerechtigd zijn om te mogen deelnemen aan Europese kampioenschappen, Wereldkampioenschappen of Olympische Spelen, worden door de KNWU op basis van hun prestaties voor deze wedstrijden geselecteerd. Om deze selecties op een onafhankelijke manier te laten verlopen, is er per discipline een bondscoach aangesteld.

Breedtesport

De KNWU besteedt ook veel aandacht aan de breedtesport. Breedtesport staat voor alle sporters die sport (lees: de wielersport) op recreatief niveau uitvoeren. Om ook deze sporters te ondersteunen biedt de KNWU verschillende faciliteiten aan. Zo kunnen recreatieve wielrenners deelnemen aan daarvoor speciaal georganiseerde wielervedstrijden, trainingen en er worden een aantal congressen en bijeenkomsten georganiseerd waarbij belangrijke basisbeginselen van de wielersport uiteen gezet worden.

Indien een sporter zich naast het fietsen nog verder wil ontwikkelen in de wielersport, dan biedt de KNWU verschillende opleidingen aan. Deze opleidingen lopen uiteen van sporttechnische opleidingen tot juryopleidingen. Om de breedtesport nog verder te ontwikkelen biedt de KNWU ook verenigingsondersteuning aan. Verenigingen worden door deze ondersteuning geadviseerd bij vragen of problemen van organisatorische aard.

De KNWU blijft, mede door dit beleid, ieder jaar nieuwe leden werven. Hierdoor behoort de KNWU tot één van de grootste sportbonden van Nederland.

1.2 Probleembeschrijving

De directe aanleiding voor dit onderzoek is een verplichting van de KNWU die voortvloeit uit een sponsorovereenkomst tussen de KNWU en de Rabobank. In de sponsorovereenkomst tussen deze twee partijen is overeengekomen dat: "de KNWU per 1 januari 2009 gaat van

een situatie zonder rennerscontracten naar een situatie met rennerscontracten”.¹ Om aan deze verplichting te voldoen wordt bij de discipline baanwielrennen gebruik gemaakt van een rennerscontract, het zogenaamde Topsportreglement. In dit Topsportreglement worden de rechten en plichten van de baanwielrenners vastgelegd. Hierdoor ontstaat echter de onderstaande problematiek.

Portretrecht

In de sponsorovereenkomst met Rabobank is, zoals hierboven vermeld, de verplichting aan de KNWU opgelegd om rennerscontracten af te sluiten met renners van de nationale baanselectie. In de rennerscontracten moet, volgens de verplichting die voortvloeit uit de sponsorovereenkomst tussen de Rabobank en de KNWU, een artikel worden opgenomen waarin wordt bepaald dat een renner toestaat dat de Rabobank zijn portret gebruikt. Bij de KNWU is echter onduidelijkheid ontstaan of een dergelijke bepaling in het Topsportreglement mag worden opgenomen. De KNWU heeft niet de juridische kennis om dit te kunnen beoordelen.

Materiaalgebruik

De KNWU heeft, naast een (sponsor)overeenkomst met de Rabobank, nog andere sponsorovereenkomsten getekend. Zo heeft de KNWU ook een sponsorovereenkomst getekend met Shimano, Bioracer en Koga Miyata. Door ondertekening van deze sponsorovereenkomsten ontstaan er voor de KNWU en de sponsors over en weer rechten en plichten. In de sponsorovereenkomsten is overeengekomen dat Shimano, Bioracer en Koga Miyata de KNWU financieel sponsoren, maar ook dat zij materiaal ter beschikking stellen aan de KNWU. Als tegenprestatie heeft de KNWU zich ertoe verplicht dat wielrenners van de nationale baanselectie gebruik zullen maken van het materiaal dat Shimano, Bioracer en Koga Miyata beschikbaar stellen. Echter, baanwielrenners die worden geselecteerd voor de nationale baanselectie zijn van een dermate hoog niveau dat zij vaak privé sponsors hebben. Dit houdt in de praktijk in, dat een baanwielrenner een sponsorovereenkomst heeft getekend met een andere organisatie die fietsmateriaal produceert en dat daarbij is overeengekomen dat hij bij iedere wedstrijd, inclusief EK, WK en OS, gebruik dient te maken van het gesponsorde materiaal van die betreffende sponsor.

Nu de Olympische Spelen van 2012 er aankomen, gaan er problemen ontstaan. Sommige baanwielrenners weigeren om het materiaal van de KNWU te gebruiken, en kiezen hun privé gesponsorde materiaal boven het materiaal van de KNWU. Dit zou betekenen dat de KNWU niet de alleen de sponsorovereenkomst die zij heeft getekend met Shimano, Bioracer en Koga Miyata niet kan naleven, maar ook dat zij de verplichting die voortvloeit uit de sponsorovereenkomst met de Rabobank niet kan naleven, omdat baanwielrenners weigeren het Topsportreglement (lees: rennerscontract) te tekenen. Hierdoor bestaat er de mogelijkheid dat de sponsors de overeenkomsten met de KNWU, wegens het niet-nakomen van verplichtingen, zullen beëindigen. Het gevolg hiervan is dat de KNWU zowel financiële middelen als materiaal misloopt. De KNWU wil dan ook weten of zij de verplichtingen omtrent het portretrecht en materiaalgebruik, middels het Topsportreglement, mag opleggen aan de baanwielrenners.

Als voorbereiding op dit onderzoek is in bijlage I een krantenartikel uit de Telegraaf opgenomen. In dit krantenartikel speelt de problematiek omtrent materiaalgebruik.

1.3 De doelstelling

Op 27 mei zal aan de KNWU een onderzoeksrapport worden overhandigd dat een duidelijk inzicht geeft in de problematiek omtrent het portretrecht en materiaalgebruik, zodat de

¹ Artikel 11.7 Hoofdsponsorovereenkomst tussen de Rabobank en de KNWU

KNWU een juridisch toelaatbaar en wenselijk Topsportreglement kan voorleggen aan wielrenners van de nationale baanselectie.

1.4 Belanghebbenden

De volgende partijen zijn belanghebbende in dit onderzoek:

- Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie
- Rabobank
- Shimano
- Bioracer
- Koga Miyata
- Wielrenners van de nationale baanselectie

1.5 De vraagstelling

De vraag die centraal staat in dit onderzoek luidt als volgt:

In hoeverre zijn de verplichtingen omtrent het portretrecht en het materiaalgebruik die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomsten te implementeren in het Topsportreglement, zodat het Topsportreglement in overeenstemming is te brengen met de bepalingen uit de verschillende sponsorovereenkomsten, toepasselijke wetgeving en de belangen van de betrokken partijen?

Voor de beantwoording van de centrale vraag zal gebruik worden gemaakt van de volgende deelvragen:

- I. Welke afspraken omtrent het portretrecht en materiaalgebruik vloeien voort uit de sponsorovereenkomst tussen de KNWU en:
 - Rabobank
 - Shimano
 - Bioracer
 - Koga Miyata
- II. Op welke wijze kan de KNWU plichten op leggen ten laste van de renners van nationale baanselectie?
- III. Welke relevante wet- en regelgeving is van toepassing op het portretrecht en materiaalgebruik?
- IV. Wat zijn de belangen van de betrokken partijen?
- V. Zijn de verplichtingen omtrent het portretrecht en materiaalgebruik, die voortvloeien uit de sponsorovereenkomsten, juridisch toelaatbaar?
- V. Op welke wijze kan de KNWU de verplichtingen die voortvloeien uit de sponsorovereenkomsten zoveel mogelijk in overeenstemming brengen met de wensen van de betrokken partijen?

1.6 De onderzoeksmethode

In dit onderzoek is gebruikt gemaakt van desk- en fieldresearch. Het deskresearch betreft een juridisch literatuuronderzoek. Om het literatuuronderzoek betrouwbaar te maken, is gebruikt gemaakt van literatuur en teksten met een zeker gezag.² Onder teksten met een zeker gezag vallen in dit onderzoek wetgeving, memorie van toelichting en jurisprudentie. In de literatuurlijst is terug te vinden van welke literatuur gebruik is gemaakt.

Om de theorie die is gevonden in het literatuuronderzoek te kunnen onderbouwen, zijn er gegevens verzameld uit het veld. Middels contact met John van den Akker (Vereniging Voor Beroepswierenners), Martijn Elffers (accountmanager Koninklijke Nederlandse Hockey Bond), Henk van Beusekom (manager sport Koninklijke Nederlandse Wielren Unie) en Anouk Kuiper (accountmanager Koninklijke Nederlandse Schaatsenrijders bond) is een beeld geschetst van de praktijk omtrent het portretrecht en materiaalgebruik in de verschillende sporttakken. Om een beeld te krijgen van de juridische procedures die gevolgd worden bij geschillen omtrent de problematiek van het portretrecht en materiaalgebruik is contact gelegd met Wil van Megen (advocaat Fifpro), Michiel van Dijk (advocaat CMS,DSB) en Berty van Bockom-Maas (jurist NOC*NSF).

1.7 Opbouw rapport

In hoofdstuk 2 zal er allereerst een inventarisatie worden gegeven van alle relevante bepalingen uit de verschillende (sponsor)overeenkomsten. Hiervoor is gekozen om het onderzoek goed te kunnen afbakenen. Nadat er een duidelijke inventarisatie is gemaakt zal in hoofdstuk 3 worden beschreven hoe de KNWU plichten op kan leggen ten laste van de haar leden. Plichten omtrent het portretrecht en materiaalgebruik, die de KNWU oplegt aan haar leden, moeten in overeenstemming zijn met de relevante wet- en regelgeving. In hoofdstuk 4 zal dan ook de relevante wet- en regelgeving omtrent het portretrecht en materiaalgebruik worden uitgewerkt. Om de juridische toelaatbaarheid van de verplichtingen omtrent het materiaalgebruik te toetsen dient er een belangenafweging te worden gemaakt. In hoofdstuk 5 zullen derhalve de belangen van de verschillende partijen uiteen worden gezet. De relevante wet- en regelgeving en de belangen van de verschillende partijen zullen in hoofdstuk 6 worden gebruikt om de verplichtingen omtrent het portretrecht en materiaalgebruik te toetsen aan de juridische toelaatbaarheid. In hoofdstuk 7 zal vervolgens worden gekeken op welke wijze de KNWU tot overeenstemming kan komen met de verschillende betrokken partijen ten einde de conflicten met betrekking tot het opleggen van plichten omtrent het portretrecht en materiaalgebruik, zo klein mogelijk te houden. In hoofdstuk 8 zal een beredeneerd antwoord worden gegeven op de centrale vraag en in aansluiting op de conclusie zal een aanbeveling volgen. Dit onderzoek zal worden afgesloten met een evaluatie.

² Oefening baart kunst 2007, p. 24.

2 Verplichtingen omtrent het portretrecht en materiaalgebruik

Voor de afbakening van dit onderzoek, zal er in dit hoofdstuk een inventarisatie worden gemaakt van de verplichtingen die voortvloeien uit verschillende sponsorovereenkomsten. In paragraaf 1 zal eerst uiteen worden gezet voor welke wielrenners de verplichtingen van toepassing zijn. Daarnaast zal in paragraaf 1 uiteen worden gezet wanneer deze verplichtingen van toepassing zijn. In paragraaf 2 zal vervolgens worden beschreven welke verplichtingen omtrent het portretrecht voortvloeien uit verschillende sponsorovereenkomsten. In paragraaf 3 zal worden beschreven welke verplichtingen omtrent het materiaalgebruik voortvloeien uit verschillende sponsorovereenkomsten. In de laatste paragraaf zal een korte samenvatting van dit hoofdstuk worden gegeven.

2.1 Het Topsportreglement

De KNWU heeft voor alle wielersportdisciplines een Topsportreglement. In dit onderzoek wordt onderzocht in hoeverre verplichtingen die voortvloeien uit verschillende sponsorovereenkomsten geïmplementeerd kunnen worden in het Topsportreglement die van toepassing is op het baanwielrennen. Dit betekent dat de verplichtingen die in dit hoofdstuk worden beschreven, alleen van toepassing zijn voor de renners van de nationale baanselectie. In het vervolg van dit onderzoek zal dan ook enkel met de belangen van deze renners³ rekening worden gehouden.

Onder de nationale baanselectie vallen de volgende renners:

Mannen		Vrouwen	
Naam	Geboortedatum	Naam	Geboortedatum
Levi Heimans	24-07-1985	Marianne Vos	13-05-1987
Tim Veldt	14-02-1984	Eleonora van Dijk	11-02-1987
Jenning Huizinga	29-03-1984	Vera Koedooder	31-10-1983
Arno van der Zwet	07-05-1986	Kirsten Wild	15-10-1982
Wim Stroetinga	23-05-1985	Yvonne Hijgenaar	15-05-1980
Peter Schep	08-03-1977	Willy Kanis	27-07-1984
Theo Bos	22-08-1983		
Teun Mulder	18-06-1981		
Roy van den Berg	08-09-1988		
Hugo Haak	29-10-1991		
Sipke Zijlstra	13-04-1985		
Matthijs Büchli	23-12-1992		

Figuur 1: renner(ster)s van de nationale baanselectie

Zoals hierboven beschreven, is dit onderzoek alleen van toepassing op de nationale baanselectie. Enkel tijdens Europese kampioenschappen (hierna: EK), Wereldkampioenschappen (hierna: WK) en Olympische Spelen (hierna: OS) komen de renners uit voor de nationale baanselectie. Bij de overige wedstrijden komen deze renners uit voor een andere wielploeg. De verplichtingen die in dit hoofdstuk worden behandeld zijn dan ook alleen van toepassing op EK's, WK's en OS. In dit onderzoek zal dan ook alleen rekening worden gehouden met deze wedstrijden.⁴

2.2 Verplichtingen omtrent het portretrecht

2.2.1 Sponsorovereenkomst Rabobank

In de sponsorovereenkomst, die de KNWU heeft gesloten met de Rabobank, is een bepaling opgenomen die betrekking heeft op het gebruik van een portret van een renner voor niet-commerciële doeleinden. De KNWU is op grond van deze bepaling verplicht om het

³ Voor de leesbaarheid zal in het onderzoek alleen de term "renner(s)" worden gebruikt. Daar waar de term "renner(s)" wordt gebruikt wordt bedoeld een renner(ster) van de nationale baanselectie.

⁴ Voor de leesbaarheid zal in het onderzoek alleen de term "wedstrijden" worden gebruikt. Daar waar de term "wedstrijden" wordt gebruikt wordt bedoeld EK, WK en OS.

portretrecht over afbeeldingen van renners af te staan aan de Rabobank. Daarnaast vloeit uit deze overeenkomst voor een renner de verplichting voort, om toe te staan dat de Rabobank zijn⁵ portret mag gebruiken voor niet-commerciële doeleinden. Hieronder zal de bepaling uit de sponsorovereenkomst worden geciteerd, omdat deze bepaling van belang is voor het vervolg van het onderzoek.

Artikel 11.7 sponsorovereenkomst Rabobank/KNWU

De KNWU zal per 01-01-2009 met alle renners een contract afsluiten.

Dit contract bevat in ieder geval de volgende bepaling:

Portrecht voor niet-commerciële doeleinden Rabobank. Niet-commerciële doeleinden betreft sportgerelateerde communicatie over de KNWU en haar hoofdsponsor Rabobank in algemene zin en over hun betrokkenheid bij de wielersport in het bijzonder. Inzake commercieel gebruik zal de Rabobank met de betreffende sporter altijd separate afspraken maken. Van commercieel gebruik is sprake als de hoofdsponsor een specifiek product/dienst promoot en/of aanbiedt aan zijn (potentiële) klanten met behulp van een sporter.

Figuur 2: Afspraak omtrent portretrecht Rabobank

2.2.2 Sponsorovereenkomsten Shimano, Bioracer en Koga Miyata

In de sponsorovereenkomsten met Shimano, Bioracer en Koga Miyata is bepaald dat deze sponsors gebruik kunnen maken van de mogelijkheid om een felicitatieadvertentie te plaatsen. Onder een felicitatieadvertentie wordt verstaan een advertentie waarbij een sponsor, door middel van een advertentie met een portret van een renner, de geportretteerde renner feliciteert met het behalen van een bepaald resultaat. De KNWU biedt Shimano, Bioracer en Koga Miyata deze mogelijkheid omdat zij substantieel bijdragen aan het Fulltime Topsportprogramma Baan. Door de KNWU is wel de voorwaarde gesteld dat uit de felicitatieadvertentie duidelijk moet blijken wat de relatie tussen de KNWU-sponsor en het baanwielrennen.

2.2.3 Begrip portret zoals bedoeld in het Topsportreglement

Belangrijk om te vermelden voor het vervolg van het onderzoek is, dat in het Topsportreglement onder het begrip portret wordt verstaan:

De naam, portret en/of gelijkenis – met inbegrip van foto's- van een renner in de hoedanigheid als deelnemer aan de wielersport.

Enkel deze vorm van een portret is van toepassing op de verplichtingen die voortvloeien uit de sponsorovereenkomsten tussen de KNWU en Rabobank, Shimano, Bioracer en Koga Miyata

2.3 Verplichtingen omtrent materiaalgebruik

2.3.2 Shimano

De KNWU heeft op 1 april 2003 een sponsorovereenkomst gesloten met Shimano. Shimano is een organisatie die zich bezig houdt met de ontwikkeling en productie van onder andere componenten, wielsets, pedalen, helmen en sturen. In de sponsorovereenkomst met Shimano is overeengekomen dat de KNWU onder andere recht heeft op materialen die beschikbaar worden gesteld door Shimano. Als tegenprestatie voor dit recht, is de KNWU verplicht om er zorg voor te dragen dat de renners tijdens wedstrijden gebruik zullen maken van het ter beschikking gestelde materiaal door Shimano. In de sponsorovereenkomst is dit als volgt omschreven:

⁵ Waar in dit onderzoek wordt verwezen naar “hij”, “hem” of “zijn” wordt tevens respectievelijk “zij”, “haar” en “haar” bedoeld.

Artikel 5.3 sponsorovereenkomst Shimano/KNWU

KNWU verplicht zich om zorg te dragen voor consequent en correct gebruik van de ter beschikking gestelde materialen door de leden van de nationale baanselectie, te weten: 'Shimano' componenten, wielen en pedalen; 'PRO' sturen, stuurpennen en toebehoren; 'Giro' helmen. De materialen zullen te allen tijde worden gebruikt door de renners, die deel uitmaken van de nationale baanselectie, en geen profstatus hebben. Renners die wel over een profstatus beschikken hebben een vrije keuze mits deze keuze bijdraagt aan de profstatus. Deze bepaling geldt niet voor de teamonderdelen ploegenachtervolging en ploegensprint.

Onder profstatus wordt verstaan dat de renner een vast dienstverband heeft, welke erop gericht is, en het financieel mogelijk maakt voor een renner om fulltime de wielersport te beoefenen."

Figuur 3: Afspraak omtrent materiaalgebruik Shimano

Uit deze bepaling blijkt dat renners die geen profstatus hebben, te allen tijde tijdens wedstrijden gebruik dienen te maken van het materiaal dat door Shimano ter beschikking is gesteld. Renners met een profstatus hebben tijdens wedstrijden een vrije keuze. Hieraan is echter een belangrijke nuance gesteld. Deze vrije keuze geldt namelijk niet op de teamonderdelen ploegenachtervolging en ploegensprint bij het baanwielrennen. Bij deze teamonderdelen dienen ook renners met een profstatus te allen tijde tijdens wedstrijden gebruik te maken van het materiaal dat door Shimano ter beschikking is gesteld.

2.3.3 Bioracer

Bioracer is een producent van onder andere wielerkleding. In de sponsorovereenkomst tussen Bioracer en de KNWU, die is afgesloten in december 2000, is overeengekomen dat de KNWU voor een bepaald bedrag wielerkleding krijgt gesponsord door Bioracer. Als tegenprestatie voor deze sponsoring dient het logo van Bioracer duidelijk zichtbaar te zijn op de wielerkleding tijdens wedstrijden, op de auto's van de KNWU, op de internetsite van de KNWU, de reclamewand van de KNWU en in het magazine van de KNWU. Uit deze overeenkomst vloeit voor een renner dus de verplichting voort dat hij tijdens wedstrijden kleding van Bioracer dient te dragen. Het logo van Bioracer dient immers duidelijk zichtbaar te zijn op de wielerkleding tijdens wedstrijden. Er wordt in deze overeenkomst geen onderscheid gemaakt tussen renners met een profstatus en renners zonder profstatus.

2.3.4 Koga Miyata

De KNWU heeft met Koga Miyata in januari 2001 een sponsorovereenkomst gesloten waarin een bepaling is opgenomen met betrekking tot materiaalgebruik. Koga Miyata is een producent van onder andere framesets. In de sponsorovereenkomst is opgenomen dat de KNWU framesets gedurende de looptijd van het contract krijgt gesponsord van Koga Miyata. Als tegenprestatie voor deze sponsoring dient de KNWU renners te verplichten om tijdens wedstrijden gebruik te maken van deze framesets. Artikel 6.3 van de sponsorovereenkomst is hieraan gewijd:

Artikel 6.3 sponsorovereenkomst Koga Miyata/KNWU

- De framesets van Koga Miyata zullen te allen tijde worden gebruikt door de renners, die deel uitmaken van de nationale baanselectie, en geen profstatus hebben.

- Renners die wel over een profstatus* beschikken hebben een vrije keuze mits deze keuze bijdraagt aan de profstatus. Deze bepaling geldt niet voor de teamonderdelen ploegenachtervolging en ploegensprint.

* onder profstatus wordt in deze overeenkomst verstaan: een renner met een vast dienstverband bij een UCI⁶ Pro- of Continental team⁷, welke erop gericht is, en het financieel mogelijk maakt voor een renner om fulltime de wielersport te beoefenen. De renner dient minimaal de leeftijd van 22 jaar te hebben en een minimale jaarvergoeding te ontvangen van resp. €21.500,- voor Continentaal en €24.000,- voor Pro team renners.

Figuur 4: Afspraken omtrent materiaalgebruik Koga Miyata

⁶ Internationale Wielren Unie

⁷ Pro team is een wielerploeg in de hoogste divisie van de wielersport. Pro Continental team is een wielerploeg in de op één na hoogste divisie van de wielersport.

In dit artikel is dus bepaald dat renners zonder een profstatus tijdens wedstrijden verplicht zijn om de framesets van Koga Miyata te gebruiken. Renners met een profstatus hebben tijdens wedstrijden een vrije keuze, mits deze keuze bijdraagt aan de profstatus. Deze vrije keuze is echter niet van toepassing op de teamonderdelen ploegenachtervolging en ploegensprint. Op deze onderdelen dienen wielrenners met een profstatus tijdens wedstrijden ook gebruik te maken van deze framesets.

2.4 Samenvatting

De verplichtingen die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomsten zijn alleen van toepassing voor de renners(sters) van de nationale baanselectie. Doordat de nationale baanselectie alleen deelneemt aan EK, WK en OS, zijn de verplichtingen alleen van toepassing op deze wedstrijden. In de onderstaande figuur zijn de verschillende verplichtingen samengevat om een duidelijk overzicht te krijgen.

Portretrecht		Materiaalgebruik	
Rabobank	Artikel 11.7 Sponsorovereenkomst. Niet-commmerieel gebruik portret		
Shimano	Felicitatieadvertentie	Shimano	Artikel 5.3 Sponsorovereenkomst. Gebruik materiaal Shimano
Bioracer	Felicitatieadvertentie	Bioracer	Gebruik wielerkleding
Koga Miyata	Felicitatieadvertentie	Koga Miyata	Artikel 6.3 Sponsorovereenkomst. Gebruik frameset Koga Miyata

Figuur 5: Inventarisatie relevante bepalingen portretrecht en materiaalgebruik

3. Juridische structuur

In hoofdstuk 3 is een inventarisatie gemaakt van de verplichtingen die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomsten. Om deze verplichtingen op de juiste wijze te kunnen implementeren in het Topsportreglement zal in dit hoofdstuk worden beschreven hoe de KNWU verplichtingen kan opleggen ten laste van de renners. In paragraaf 1 zal uiteen worden gezet op welke wijze de KNWU door middel van het verenigingsrecht plichten kan opleggen ten laste van de renners. In paragraaf 2 zal worden beschreven of de KNWU op een andere manier dan via het verenigingsrecht, plichten kan opleggen ten laste van de renners. In de laatste paragraaf zal een korte samenvatting worden gegeven van dit hoofdstuk.

3.1 Het verenigingsrecht

3.1.1 De vereniging

De KNWU is de overkoepelende sportbond van en voor de wielersport in Nederland. De KNWU is een vereniging en wordt dan ook als rechtspersoon gekwalificeerd.⁸ Een belangrijk kenmerk van een vereniging is dat zij geen winstoogmerk mag hebben. Eventuele winst dient ten goede te komen aan de doelstelling van de vereniging en mag niet onder haar leden worden verdeeld.⁹

Nederland kent twee verschillende soorten verenigingen. De informele vereniging en de formele vereniging.¹⁰ Een vereniging is formeel als er een notariële akte is opgemaakt van de oprichting, waarin de statuten van de vereniging zijn vastgelegd. Een belangrijk verschil tussen een informele en formele vereniging is dat een formele vereniging rechtspersoonlijkheid bezit. Oprichters van de vereniging zijn hierdoor niet in hun privévermogen aansprakelijk voor eventuele schulden van de vereniging.¹¹ In het Nederlands recht wordt dit ook wel een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid genoemd.¹²

De oprichters van de KNWU hebben gekozen voor een formele vereniging, en de oprichting is dan ook geschied bij notariële akte. Door de oprichting bij notariële akte dient de KNWU te voldoen aan de eisen die de wetgever heeft gesteld in artikel 27 boek 2 BW.¹³ Artikel 27 boek 2 BW is van dwingend recht.¹⁴ Van deze bepaling kan enkel worden afgeweken als de wet regelt dat de statuten anders mogen bepalen.¹⁵ De wet geeft deze mogelijkheid echter niet in artikel 27 boek 2 BW. De KNWU moet dus voldoen aan de eisen van dit artikel om te kunnen spreken van een rechtsgeldig opgerichte formele vereniging.

Na controle van de onderzoeker blijkt dat de KNWU aan lid 1 tot en met 3 van artikel 27 boek 2 BW heeft voldaan. De vereniging is namelijk opgericht bij notariële akte. De akte is verleden in de Nederlandse taal en de akte bevat de statuten van de KNWU. Deze statuten zijn openbaar gemaakt en terug te vinden op de internetsite van de KNWU.¹⁶ In de volgende figuur zal kort uiteen worden gezet op welke wijze de KNWU voldoet aan lid 4 van artikel 27 boek 2 BW. In de figuur zal in de eerste kolom de relevante wettelijke bepaling worden weergegeven, in de tweede kolom zal een toelichting worden gegeven op deze wettelijke

⁸ Artikel 3 boek 2 BW

⁹ Artikel 26 boek 2 BW

¹⁰ Staveren 2007, p. 55.

¹¹ Tenzij er sprake is van wanbeleid

¹² Staveren 2007, p. 55.

¹³ Artikel 27 lid boek 2 BW

¹⁴ Artikel 25 boek 2 BW

¹⁵ Artikel 52 boek 2 BW. Een voorbeeld hiervan is artikel 33 boek 2 BW. In dit artikel bepaalt de wet dat van dit artikel niet mag worden afgeweken “tenzij de statuten anders bepalen...”

¹⁶ http://www.knwu.nl/knwu/algemeen/algemene_informatie.html <laatst geraadpleegd op 13 april 2011>

bepaling en in de derde kolom zal middels citaten uit de statuten worden verantwoord dat de KNWU aan de eisen van de relevante wettelijke bepaling voldoet.

Wetgeving	Toelichting wetgeving	Statuten van de KNWU
Artikel 27 lid 4 sub a boek 2 BW	De statuten bevat de naam van de vereniging en de plaats waar de vereniging haar zetel heeft.	Art. 1.1 De vereniging draagt de naam: Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie. Zij zal in de statuten en reglementen - en kan ook overigens - worden aangeduid als: KNWU. Art. 1.2 Zij heeft haar zetel te Nieuwegein.
Artikel 27 lid 4 sub b boek 2 BW	De statuten bevat het doel van de vereniging	Art. 3. De KNWU stelt zich ten doel het in Nederland verantwoord beoefenen en doen beoefenen van de wiel- en, of fietssport, alsmede het bevorderen en doen bevorderen van de wielren, of fietssport in al haar verschijningsvormen.
Artikel 27 lid 4 sub c boek 2 BW	De statuten bevat de verplichtingen van de leden die zij hebben tegenover de vereniging.	Art. 8. Leden van de KNWU zijn verplicht: 8.1 a de statuten en reglementen van de KNWU, alsmede de besluiten van een van haar daartoe bevoegde organen na te leven; b de belangen van de KNWU of van een van haar organen en van de wielersport in het algemeen niet te schaden; c alle overige verplichtingen, welke de KNWU in naam van haar leden aangaat of welke uit het lidmaatschap van de KNWU voortvloeien te aanvaarden en na te komen. 8.2. Het Hoofdbestuur stelt, onder goedkeuring van het Congres, de financiële en andere verplichtingen van de leden vast. Deze zijn verschillend voor de verschillende categorieën leden-rechtspersonen en de verschillende categorieën leden-natuurlijke personen. 8.3 De leden-verenigingen dienen zich statutair te verbinden om hun leden te verplichten de statuten en reglementen van de - organen van de - KNWU in acht te nemen en na te leven
Artikel 27 lid 4 sub d boek 2 BW	De statuten bevat de wijze van bijeenroeping van de algemene vergadering	Art. 12.1 Jaarlijks worden tenminste twee vergaderingen belegd van het Congres; een voorjaarsvergadering en een najaarsvergadering. In de voorjaarsvergadering komen in ieder geval op de agenda de financiële jaarstukken van het juist afgesloten verenigings(boek)jaar en de daarbij behorende verslaglegging en verantwoording van Hoofdbestuur en penningmeester. Voor de najaarsvergadering worden geagendeerd de begroting voor het komende verenigings(boek)jaar en de beleidsvoornemens voor het komende jaar. Art. 12.3 De vergaderingen worden bijeengeroepen door het Hoofdbestuur. Het Algemeen Reglement zal nadere bepalingen ten aanzien van de bijeenroeping vaststellen
Artikel 27 lid 4 sub e boek 2 BW	De statuten bevat de wijze van benoeming en ontslag van de bestuurders	Art. 14.2 De voorzitter en penningmeester worden in functie gekozen door het Congres, dat hen ook kan ontslaan". Art. 14.3 De leden van het Hoofdbestuur hebben zitting voor vier jaren.
Artikel 27 lid 4 sub f boek 2 BW	De statuten bevat de bestemming van een batig saldo in geval van ontbinding	Art. 21.5 Het Congres dat tot ontbinding besluit, bepaalt tevens de wijze van afwikkeling en beslist over de aanwending van een eventueel batig saldo. Met de vereffening zal het Hoofdbestuur, of een door deze aan te wijzen delegatie, zijn belast.

Figuur 8: Toetsing aan artikel 47 lid 4 boek 2 BW

Uit deze paragraaf kan worden geconcludeerd dat de KNWU een rechtsgeldig opgerichte formele vereniging is. Deze rechtsgeldige oprichting is de basis om via het verenigingsrecht plichten op te leggen ten laste van de renners.

3.1.1 Plichten opleggen ten laste van leden

Nu vast staat dat de KNWU een rechtsgeldig opgerichte formele vereniging is, kan de KNWU op grond van artikel 46 boek 2 BW plichten opleggen ten laste van de renners. Plichten voor leden van een vereniging worden beheerst door de wet, de statuten, de reglementen en de redelijkheid en billijkheid.¹⁷ Hieronder zal uiteen worden gezet hoe de KNWU middels dit systeem verplichtingen kan opleggen aan hun leden.

De wet

Artikel 8 van de Grondwet en artikel 11 van het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (hierna: EVRM) regelt de vrijheid van vereniging. Dit recht van vereniging kan alleen worden beperkt in het belang van de openbare orde. Dit betekent dat de wet een ruime gelegenheid biedt om een vereniging naar eigen inzichten in te vullen. Dit houdt in dat de KNWU min of meer zelf mag bepalen welke plichten zij oplegt aan de renners. De wetgever heeft wel bepaald dat voor het opleggen van plichten uitdrukkelijk in de statuten van een vereniging moet zijn bepaald dat er plichten kunnen worden opgelegd.¹⁸ Daarnaast mogen plichten nooit in strijd zijn met de wet en moeten de plichten naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid toelaatbaar zijn.¹⁹

De statuten

In de statuten van een vereniging dienen de grondregels van de betreffende vereniging te worden beschreven. Iedereen die lid is van een vereniging is gebonden aan deze grondregels. Plichten die worden opgelegd ten laste van de leden van een vereniging moeten hun grondslag dan ook vinden in de statuten.²⁰ In de statuten van de KNWU is daarom opgenomen dat de leden verplicht zijn om de reglementen en besluiten van de KNWU na te leven.²¹ In deze bepaling staat echter nog niet beschreven om welke concrete verplichtingen het gaat. Hiervoor zal gekeken moeten worden in de reglementen van de KNWU.

Topsportreglement

De KNWU kent verschillende reglementen waarin plichten worden opgelegd ten laste van de leden. In hoofdstuk 2 is al uiteen gezet dat alleen het Topsportreglement voor het baanwielrennen van toepassing is voor dit onderzoek. De concrete verplichtingen die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomsten, dienen dus geïmplementeerd te worden in het Topsportreglement voor het baanwielrennen.²² De statuten van de KNWU bepalen immers dat leden van de KNWU verplicht zijn om de reglementen na te leven.

De wet en de redelijkheid en billijkheid

De plichten die worden opgelegd ten laste van de renners mogen niet in strijd zijn met de wet. In het volgende hoofdstuk zal uiteen worden gezet welke wet- en regelgeving relevant is voor de plichten die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomsten. Naast de wet mogen de plichten die aan de renners worden opgelegd naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid niet onaanvaardbaar zijn.²³ Artikel 8 lid 2 Boek 2 BW bepaalt namelijk dat statuten, reglementen of besluiten niet van toepassing zijn voor zover dit in de gegeven omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zouden zijn. Op deze redelijkheid en billijkheid zal in het volgende hoofdstuk worden ingegaan.

¹⁷ Staveren 2007, p. 54.

¹⁸ Artikel 26 boek 2 BW

¹⁹ Artikel 8 lid 2 Boek 2 BW

²⁰ Artikel 46 Boek 2 BW

²¹ Artikel 8 Statuten van de KNWU

²² Voor de concrete inhoud van de plichten wordt verwezen naar hoofdstuk 2

²³ Staveren 2007, p. 66.

3.2 Rechten en plichten opleggen anders dan via het verenigingsrecht

3.2.1 Arbeidsrecht

Naast het opleggen van plichten via het verenigingsrecht zou er ook nog een mogelijkheid kunnen bestaan om plichten op te leggen via het arbeidsrecht. Om via het arbeidsrecht plichten op te leggen dient er een arbeidsverhouding te zijn tussen de KNWU en de renner. Het Topsportreglement is echter een reglement dat als doel heeft, het respecteren en beschermen van de belangen van een renner en van de KNWU. Door middel van het vastleggen van wederzijdse rechten en plichten in het Topsportreglement wordt getracht dit doel na te streven. Uit het Topsportreglement blijkt dat door ondertekening van het Topsportreglement een renner en de KNWU geen arbeidsovereenkomst met elkaar wensen aan te gaan. Het reglement mag derhalve ook niet als zodanig worden geïnterpreteerd. Om echter vast te stellen dat er juridisch gezien daadwerkelijk geen sprake is van een arbeidsovereenkomst, is gekeken in artikel 610 boek 7 BW. Dit artikel bepaalt dat er van een arbeidsovereenkomst sprake is, indien er tegen loon, gedurende een zekere periode, arbeid wordt verricht voor een werkgever. Om te bepalen of er dus sprake is van een arbeidsovereenkomst moeten getoetst worden aan de volgende eisen:

- 1) er moet sprake zijn van het verrichten van arbeid door de renner;
- 2) voor de verrichte arbeid wordt een tegenprestatie geleverd door de KNWU (vaak in de vorm van loon);
- 3) er bestaat een zekere gezagsverhouding tussen de renner en de KNWU;
- 4) de overeenkomst moet zekere periode duren.

Renners komen uit voor de nationale baanselectie en nemen met de nationale baanselectie deel aan EK's, WK's en Olympische spelen. Het leveren van een sportieve prestatie kan gezien worden als het leveren van arbeid (1). Voor het leveren van deze prestatie ontvangt een renner echter geen tegenprestatie van de KNWU (2). Hoewel er wel sprake is van een gezagsverhouding, een bondscoach kan immers instructies en aanwijzingen geven die een renner dient op te volgen (3), en de overeenkomst wordt afgesloten voor een heel wielerseizoen (4), kan er geen sprake zijn van een arbeidsovereenkomst nu aan punt 2 niet is voldaan. Er bestaat dus geen arbeidsverhouding tussen de renner en de KNWU. Via het arbeidsrecht kunnen er derhalve geen plichten worden opgelegd aan de renners.

3.3 Samenvatting

Uit de voorgaande paragrafen kan worden geconcludeerd dat de KNWU enkel via het verenigingsrecht plichten op kan leggen ten laste van de renners. In de onderstaande figuur is middels een stappenplan samengevat hoe de KNWU via het verenigingsrecht plichten op kan leggen ten laste van de renners

Onderdeel verenigingsrecht	Wet- en regelgeving	toelichting
Stap 1 Oprichting formele vereniging	• Artikel 26 boek 2 BW • Artikel 27 boek 2 BW	Oprichting bij notariële akte. Notariële akte wordt verleend in Nederlandse taal. De akte bevat de statuten. De statuten moeten voldoen aan de formele eisen van artikel 27 lid 4 BW
Stap 2 Bedingen rechten en plichten	• Artikel 46 boek 2 BW	• De wet • De statuten • Het Topsportreglement • Redelijkheid en Billijkheid
Stap 3 De wet	• Artikel 8 Grondwet • Artikel 11 EVRM	Vrijheid van vereniging. De KNWU mag zelf bepalen welke plichten het oplegt aan haar leden.
Stap 3 De statuten	• Artikel 46 boek 2 BW • Artikel 8 statuten KNWU	Plichten die worden opgelegd aan de leden moeten uitdrukkelijk in de statuten zijn bepaald
Stap 4 Het Topsportreglement		In het Topsportreglement moeten de concrete verplichtingen worden opgenomen
Stap 5 De wet + de redelijkheid en billijkheid	• Artikel 8 boek 2 BW	Alle plichten die worden opgelegd ten laste van de renners moeten in overeenstemming zijn met de wet en de redelijkheid en billijkheid.

Figuur 9: Opleggen rechten en plichten via het verenigingsrecht.

4. Wet- en regelgeving

In hoofdstuk 3 is geconcludeerd dat de KNWU de verplichtingen die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomst, via het verenigingsrecht moet opleggen aan de renners. Hiervoor dient de KNWU de verplichtingen te implementeren in het Topsportreglement. De bepalingen in het Topsportreglement dienen echter wel in overeenstemming te zijn met de wet- en regelgeving. In dit hoofdstuk zal daarom de relevante wet- en regelgeving uiteen worden gezet. In paragraaf 1 zal worden gekeken naar de wet- en regelgeving omtrent het portretrecht. In paragraaf 2 zal worden gekeken naar de relevante wet- en regelgeving omtrent het materiaalgebruik. In paragraaf 3 zal de jurisprudentie met betrekking tot het materiaalgebruik uiteen worden gezet.

4.1 Nederlandse wetgeving omtrent portretrecht

Het portret

In het Nederlandse recht valt het portretrecht onder de auteurswet. De artikelen 19 tot en met 21 van de Auteurswet zijn van toepassing op een portret. Om deze artikelen te kunnen toepassen moet er sprake zijn van een portret zoals bedoeld in de Auteurswet. Volgens de Memorie van Toelichting van de Auteurswet wordt onder een portret zoals bedoeld in de Auteurswet, verstaan:²⁴

“een afbeelding van een gelaat van een persoon, met of zonder die van verdere lichaamsdelen, op welke wijze zij ook vervaardigd is”

Afbeelding

In de eerste zinsnede staat beschreven dat onder een portret valt: *“een afbeelding van een gelaat van een persoon”*. In het arrest *“Ja Zuster Nee Zuster”* besliste de Hoge Raad dat de *“feitelijke overeenstemming van gelaatstreken”* bepalend is voor de vaststelling of het gaat om een portret.²⁵ Dit strikte gelaatcriterium is door de Hoge Raad in het arrest *“Nudiste”* echter versoepeld. Er hoeft volgens de Hoge Raad geen sprake te zijn van een onmiddellijke herkenning van een persoon, om te spreken van een portret in de zin van de Auteurswet.²⁶ In het arrest *“Breekijzer”* heeft de rechter het begrip portret ten opzichte van het arrest *“Ja zuster Nee zuster”* en *“Nudiste”* nog verder opgerekt. In dit arrest breidt de rechter het begrip portret als volgt verder uit:

“Het geheel of gedeeltelijk onherkenbaar maken van het gelaat van een afgebeelde persoon behoeft er niet in aan in de weg te staan dat er sprake is van een portret in de zin van artikel 21 Auteurswet, nu ook uit hetgeen de afbeelding overigens toont, de identiteit van die persoon kan blijken, en dat derhalve openbaarmaking van een dergelijke afbeelding op de voet van deze bepaling kan worden verboden”²⁷

In de lijn van deze uitspraken kan geconcludeerd worden dat er sprake is van een portret, als de persoon op de afbeelding herkenbaar is voor het publiek waarvoor de afbeelding openbaar wordt gemaakt.

In de uitspraak van de rechtbank in de zaak *“De slag om het voetbalgoud”* wordt dit criterium ook toegepast in de sport. In deze uitspraak oordeelt de rechter dat bij actiefoto's van sporters tijdens sportwedstrijden vrijwel altijd is voldaan aan de eis van herkenning.²⁸ De

²⁴ Holzhauser en Gellaerts 2008, p. 55.

²⁵ Staveren 2007, p. 305.

²⁶ Holzhauser en Gellaerts 2008, p. 55.

²⁷ Jenllinghaus 2008, p. 109

²⁸ Staveren 2007, p. 305

rechter gebruikt in deze uitspraak de term: eis van minimumgelijkenis.²⁹ De eis van minimumgelijkenis wordt uitgelegd als een eis waarbij identificatie mogelijk is. Dit betekent dat ook een typerende lichaamshouding kan vallen onder een portret zoals bedoeld in de Auteurswet.³⁰

In een zaak uit 1965 die Feyenoord-spelers aanspanden, blijkt dat ook een karikatuur die een minimum aan gelijkenis vertoont als portret in de zin van artikel 19 tot en met 21 Auteurswet kan worden aangemerkt.³¹ Wel moet opgemerkt worden dat een portret een afbeelding is van het gelaat van een mens (natuurlijk persoon). Een afbeelding van een ploeg of een elftal kan niet als portret worden aangemerkt. Enkel de afzonderlijke afbeeldingen van de sporters zouden als portret kunnen worden aangemerkt in de zin van artikel 19 tot en met 21 Auteurswet.³²

Het portret zoals bedoeld in de Auteurswet is dus een heel breed begrip. Er kan echter op grond van de genoemde uitspraken geconcludeerd worden dat er sprake is van een portret zoals bedoeld in de Auteurswet, als op de afbeelding een persoon, op wat voor manier dan ook, herkenbaar is voor het publiek waarvoor het portret bedoeld is.

Vervaardiging

Naast het begrip “*afbeelding*” verdient ook het begrip “*vervaardiging*” aandacht met betrekking tot een portret in de zin van de Auteurswet. Uit de laatste zinsnede “*op welke wijze zij ook vervaardigd is*” blijkt dat het niet van belang is welke techniek is gebruikt.³³ De bekendste voorbeelden van vervaardiging zijn tekeningen met potlood, pen of penseel en foto's gemaakt met een fototoestel, filmcamera of een scanapparaat. Naast deze vervaardiging vallen ook beeldjes gemaakt van plastic, brons, klei of ander materiaal onder vervaardiging als bedoeld in de Memorie van Toelichting.³⁴

Als aan de begrippen afbeelding en vervaardiging is voldaan, dan kan men spreken van een portret in de zin van de Auteurswet. De Auteurswet regelt in dit geval het portretrecht over een dergelijke portret. Daarnaast regelt het ook de bescherming van de geportretteerde.

Het portretrecht

De maker van een portret zoals bedoeld in de Auteurswet, bezit op grond van de Auteurswet, het portretrecht. Dit recht houdt in dat de bezitter van het portretrecht het exclusieve recht heeft om het portret openbaar te maken. Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen een portret dat is gemaakt in opdracht van de geportretteerde en een portret dat zonder de opdracht van de geportretteerde is gemaakt. Is een portret gemaakt in opdracht van de geportretteerde, dan mag de bezitter van het portretrecht het portret openbaar maken als de geportretteerde voor de openbaarmaking zijn uitdrukkelijke toestemming heeft gegeven.³⁵

Er kan echter ook sprake zijn van een portret dat niet in opdracht is gemaakt van de geportretteerde. In dit geval is artikel 21 Auteurswet van toepassing. Dit artikel bepaalt dat als een portret zonder een daartoe strekkende opdracht van de geportretteerde is gemaakt, de geportretteerde zich kan verzetten tegen de openbaarmaking van zijn portret als hij hiervoor een redelijk belang heeft.

²⁹ Staveren 2007, p. 305

³⁰ Holzhauser en Gellaerts 2008, p. 55

³¹ Staveren 2007, p. 314

³² Staveren 2007, p. 306

³³ Staveren 2007, p. 304

³⁴ Staveren 2007, p. 304 en Holzhauser en Gellaerts 2008, p. 55

³⁵ Artikel 20 Auteurswet.

Redelijk belang

De zinsnede “*redelijk belang*” is in artikel 21 Auteurswet een belangrijke passage. De geportretteerde heeft een redelijk belang om zich te verzetten tegen de openbaarmaking als door de openbaarmaking van het portret een inbreuk wordt gemaakt op zijn persoonlijke levenssfeer. Dit wordt de privacy grondslag genoemd.³⁶ Bij een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer kan onder andere gedacht worden aan kwetsende of discriminerende afbeeldingen. Als hiervan sprake is dan kan de geportretteerde zich verzetten tegen de openbaarmaking. Het is dan niet toegestaan om het portret te publiceren.

Naast het privacybelang is sinds 1960 door de uitspraak in de zaak “*Teddy Scholten*” het financiële belang van artiesten erkend als redelijk belang in de zin van artikel 21 Auteurswet.³⁷ In navolging van deze uitspraak is in 1974 ook het financiële belang van topsporters als redelijke belang in de zin van artikel 21 Auteurswet erkend. In de zaak “*de slag om het voetbalgoud*” formuleert de rechter het financiële belang van beroepsvoetballers als volgt:³⁸

“Indien beroepsvoetballers zich er niet tegen zouden verzetten dat sommige ondernemingen hun portretten voor dergelijke reclamadoeleinden openbaar maken zonder hun toestemming, ligt het voor de hand dat de bereidheid van andere ondernemers om voor die toestemming wel te betalen zou verminderen of verdwijnen, ten gevolge waarvan die voetballers inkomsten zouden derven. Daarmee is gegeven dat het financiële belang van voetballers als eisers zich verzet tegen openbaarmaking van hun foto’s zonder toestemming voor even bedoelde reclamadoeleinden. Dit financiële belang is naar Ons aanvankelijk inzicht te beschouwen als een redelijk belang in de zin van artikel 21 Auteurswet”

In 1979 werden deze uitspraken door het arrest “*Het Schaap met de Vijf Pooten*” bevestigd. Sinds dit arrest van de Hoge Raad staat het recht van een beroepssporter of een artiest op verzilvering van zijn populariteit niet meer ter discussie.³⁹

Nuancering

Nu vaststaat dat een topsporter een beroep kan doen op artikel 21 Auteurswet en zich kan verzetten tegen de openbaarmaking als het gaat om zijn financieel belang, is het belangrijk om te vermelden dat de rechter hieraan een belangrijke nuance heeft gesteld. Het moge duidelijk zijn dat het gebruik van een portret van een sporter voor commerciële doeleinden voldoet aan het “*redelijk belang*” van artikel 21 Auteurswet. In een belangrijke uitspraak heeft de rechter echter een criterium uiteen gezet voor de inhoudelijke toetsing van “*commerciële doeleinden*”:⁴⁰

“Is de naam van een topsporter in een reclameboodschap dusdanig gebruikt dat de in redelijkheid op te vatten indruk wordt gewekt dat hij het in de reclameboodschap bedoelde product bij het publiek aanbeveelt?”

Van commerciële doeleinden is dus sprake als de naam van een topsporter wordt gebruikt om een product of dienst aan te prijzen. In dit criterium wordt alleen gesproken over de naam van een topsporter. In een zaak van marathonschaatser Yep Kramer tegen Burnham wordt een soort gelijk criterium echter ook toegepast op het portret.⁴¹ Burnham gebruikte een afbeelding van de karakteristieke houding van Yep Kramer in een reclame voor gaswandketels. De rechter was van mening dat door de reclame een directe link werd

³⁶ Holzhauser en Gellaerts 2008, p. 56.

³⁷ Staveren 2007, p. 306.

³⁸ Staveren 2007, p. 307.

³⁹ Staveren 2007, p. 309.

⁴⁰ Staveren 2007, p. 318.

⁴¹ Staveren 2007, p. 315.

gelegd tussen de aanschaf van gaswandketels en de persoon van Kramer, en er dus sprake was van het gebruik van het portret voor commerciële doeleinden.⁴²

In navolging van dit criterium kan gezegd worden dat van een financieel belang sprake is als de naam of het portret van een sporter wordt gebruikt om een bepaald product of dienst aan te prijzen. Deze nuance heeft tot gevolg dat een naam of het portret van een topsporter wel gebruikt mag worden voor zover er door middel van het portret van een sporter geen product of dienst wordt aangeprezen, mits het privacybelang van de sporter hieraan niet in de weg staat. Dergelijk gebruik van een portret valt onder niet-commerciële doeleinden.

Liefdadigheid

Liefdadigheid verdient nog apart aandacht met betrekking tot het financieel belang. Hoewel het gebruik van een portret voor liefdadigheidsacties valt onder het gebruik voor niet-commerciële doeleinden, heeft de rechter hiervoor bepaald dat de sporter zelf de mogelijkheid moet hebben om zijn populariteit te gelde te maken.⁴³ Zou de rechter dit niet hebben bepaald dan zou door het onbelemmerd gebruik van het portret voor een liefdadig doel, de exclusiviteitswaarde van het portret, voor zowel de geportretteerde als de liefdadige instelling, verloren gaan.

4.1.1. Samenvatting

Er is sprake van een portret zoals bedoeld in de Auteurswet, als is voldaan aan de begrippen afbeelding en vervaardiging. De maker van een dergelijk portret bezit het portretrecht. Dit is het exclusieve recht om het portret openbaar te maken. Is het portret in opdracht gemaakt van de geportretteerde, dan dient de geportretteerde zijn uitdrukkelijke toestemming te geven voor de openbaarmaking. Is het portret gemaakt zonder de opdracht van de geportretteerde, dan is openbaarmaking niet toegestaan als de geportretteerde hiervoor een redelijk belang heeft. Dit redelijke belang kan bestaan uit een privacy belang of een financieel belang.

De relevante wet- en regelgeving omtrent het portretrecht, is samengevat in een duidelijk stappenplan.⁴⁴ Door dit stappenplan kan de KNWU in de toekomst zelf de juridische toelaatbaarheid van verplichtingen omtrent portretrecht toetsen. In de eindconclusie van dit onderzoek zal ook van dit stappenplan gebruikt worden gemaakt als aan de juridische toelaatbaarheid van de verplichtingen omtrent het portretrecht, die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomsten, wordt getoetst.

⁴² Staveren 2007, p. 315 en p. 318.

⁴³ Jenllinghaus 2008, p. 117.

⁴⁴ Zie bijlage II

4.2 Nederlandse wetgeving omtrent materiaalgebruik

Om te toetsen of de verplichtingen omtrent het materiaalgebruik juridisch toelaatbaar zijn, moet worden gekeken in artikel 8 lid 2 boek 2 BW. De verplichtingen omtrent het materiaalgebruik moeten geïmplementeerd worden in het Topsportreglement en artikel 8 lid 2 boek 2 BW bepaalt dat verplichtingen in een reglement naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid aanvaardbaar moeten zijn. Om de verplichtingen te toetsen aan deze eis van redelijkheid en billijkheid moet er een belangenafweging worden gemaakt tussen de belangen van de KNWU en de belangen van renner

Heiko van Staveren, hoogleraar Sport en Recht aan de Vrij Universiteit van Amsterdam, formuleert dit als volgt:

“De collectief gekleurde belangen van de sportbond zullen tegenover het individuele belang van de topsporter worden gesteld”⁴⁵

De problematiek omtrent de verplichting van materiaalgebruik is al een aantal malen aan de rechter voorgelegd. In deze zaken maakte de rechter een belangafweging om te bepalen welke verplichting wel aanvaardbaar was en welke verplichting niet aanvaardbaar was. Deze uitspraken zijn van belang om te kunnen bepalen of de verplichtingen omtrent het materiaalgebruik die voortvloeien uit de sponsorovereenkomsten met Shimano, Bioracer en Koga Miyata juridisch toelaatbaar zijn. De belangrijkste uitspraken zullen hierna worden behandeld.

4.3 Jurisprudentie omtrent materiaalgebruik

Breedtesport

Een geschil omtrent materiaalgebruik in de breedtesport speelde in 1977 tussen de Koninklijke Nederlandse Zwembond en Enith Brigitha. Brigitha weigerde om een overeenkomst te sluiten met de Nederlandse Zwembond om een badpak van het merk Speedo te dragen. Zij gaf de voorkeur aan het badpak dat haar eigen sponsor ter beschikking stelde. De reden hiervan was dat Brigitha het badpak van Speedo niet lekker vond zitten. Brigitha werd door de weigering uitgesloten van deelname aan wedstrijden waarbij Brigitha uit zou moeten komen voor de Koninklijke Nederlandse Zwembond. De rechter bepaalde dat het algemeen belang van de Nederlandse Zwembond zwaarder woog dan het belang van Brigitha. Hierbij dient vermeld te worden dat de rechter mee woog dat Brigitha geen financieel belang had. Bovendien was de KNZB in een vooroverleg wel met de andere zwemmers tot een oplossing gekomen.

Aan de hand van dit arrest kan dus worden geconcludeerd dat de rechter in de gevallen waarbij een dergelijk geschil speelt en indien het gaat om amateursporters, vrijwel altijd het belang van bond laat prevaleren boven het belang van de amateursporter. De amateursporter heeft immers weinig tot geen financieel belang, terwijl de bond in een dergelijke situatie vaak een heel groot financieel belang heeft.

⁴⁵ Staveren 2007, p. 331

Topsport

Dunlop c.s. vs Yonex/de Nederlandse Badminton Bond

In een kort geding dat zich recent afspeelde in de rechtbank van Utrecht, speelde een zaak omtrent de verplichting van materiaalgebruik in de topsport.⁴⁶ De Nederlandse Badminton Bond had een sponsorovereenkomst gesloten met Yonex. In deze sponsorovereenkomst was door Yonex en de Nederlandse Badminton Bond overeengekomen dat spelers van de nationale selectie van de Nederlandse Badminton Bond gebruik dienden te maken van het materiaal dat Yonex ter beschikking stelde. Een aantal spelers van de Nederlandse Badminton Bond weigerde echter deze overeenkomst te tekenen en gebruik te maken van het materiaal dat Yonex ter beschikking stelde. De rechter paste artikel 8 boek 2 lid 2 BW toe in deze zaak. Hoewel de rechter niet ontkende dat de spelers bij het tekenen van deze sponsorovereenkomst financiële middelen zouden mislopen, doordat zij niet uit mochten komen in wedstrijden voor de nationale selectie en zij hun eigen sponsorovereenkomsten niet konden nakomen, vond hij het belang van de Koninklijke Nederlandse Badminton Bond toch zwaarder wegen. Als uitleg voor dit zwaarwegende belang gaf de rechter:

“Dat het doel van de Nederlandse Badminton Bond, het bevorderen en doen bevorderen van de badmintonsport, zwaarder weegt dan het belang van de spelers. Spelers zijn niet verplicht om de sponsorovereenkomst te tekenen. Hierdoor mogen zij niet deelnemen aan wedstrijden voor de nationale selectie, maar het is niet zo dat deze spelers niet meer op een hoog en professioneel niveau de sport zouden kunnen beoefenen. Zij kunnen nog altijd deelnemen aan internationale wedstrijden. Daarnaast zal het mislopen van financiële middelen doordat zij niet mogen deelnemen aan wedstrijden van de nationale selectie ook geen omstandigheid zijn waarbij naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid een onaanvaardbare situatie zou ontstaan. Bij niet ondertekening van de sponsorovereenkomst van de bond kunnen spelers immers hun eigen sponsorovereenkomst wel nakomen, waardoor het mislopen van financiële middelen zoals wedstrijdpremies gecompenseerd kan worden”.

Notten c.s. vs de KNVB

In een zaak uit 1976 tussen Notten c.s. en de KNVB speelde ook een situatie waarin twee sponsorovereenkomsten met elkaar conflicteerden. De KNVB had een sponsorovereenkomst getekend met Borsumij BV, waarin was bepaald dat voetballers die uitkwamen voor het nationale elftal Adidas-schoeisel en –kledij zouden gebruiken tijdens wedstrijden met het nationale elftal. Veel spelers van het nationale elftal hadden echter zelf sponsorovereenkomsten getekend met andere fabrikanten van sportschoenen. Dit was de gewoonte en de KNVB stond dit ook altijd toe. Elf van die spelers eisten in een kort geding een verbod van de verplichting tot het dragen van Adidas-schoeisel en –kleding. In een kort geding wees de president van de rechtbank hun eis toe.⁴⁷

Belangrijk in deze uitspraak is dat de KNVB deze sponsorovereenkomst had getekend zonder overleg met de spelers, terwijl vaststond dat de KNVB al jaren toestond dat spelers sponsorcontracten afsloten met privé sponsors. Door deze uitspraak is het belang van goede afspraken omtrent het afsluiten van sponsorovereenkomsten door de rechter uitgesproken. Zijn dergelijke afspraken niet goed gecommuniceerd naar de betreffende sporter, dan zal de rechter eerder geneigd zijn om te oordelen dat de verplichtingen die worden opgelegd naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zijn.

Borsumij Sport BV vs Umbro/Ajax

Naast deze twee zaken is er nog een andere belangrijke uitspraak gedaan door de rechter. In 1989 speelde een zaak tussen Bryan Roy en Ajax⁴⁸. Bryan Roy had een

⁴⁶ Rb. Utrecht 10 maart 2010, *LJN* BL6880.

⁴⁷ Staveren 2007, p. 334.

⁴⁸ Staveren 2007, p. 336.

sponsorovereenkomst getekend met Borsumij BV. In deze overeenkomst werd bepaald dat Bryan Roy sportkledij van Adidas moest dragen. Door middel van een spelerscontract verbood Ajax Bryan Roy om Adidas kledij te dragen, omdat Ajax een sponsorovereenkomst had met Umbro. Op het moment dat Ajax het spelerscontract sloot met Bryan Roy, wist zij dat er hierdoor een conflicterende situatie zou ontstaan met de sponsorovereenkomst die Bryan Roy met Borsumij BV had gesloten. Bryan Roy zou immers zijn overeenkomst met Borsumij BV niet na kunnen komen nu Ajax hem verplichtte om Umbro kleding te dragen. De rechter vond dat Ajax hiermee Bryan Roy dwong tot een wanprestatie van zijn overeenkomst met Borsumij. Dat Bryan Roy de overeenkomst op een eerdere datum had gesloten en Ajax dit wist, gaf de doorslag om Bryan Roy in het gelijk te stellen.

In deze uitspraak is het belang van de partijen niet van doorslaggevend belang, maar wel op welk moment bepaalde overeenkomsten zijn gesloten. Een sportbond mag geen sponsorovereenkomst sluiten, waarvan zij weet of behoorde te weten, dat dit een conflicterende situatie zal opleveren met een overeenkomst die een renner al eerder heeft gesloten met een privé sponsor. Is dit wel het geval dan prevaleert de overeenkomst die een sporter heeft gesloten met een privé sponsor.

4.3.1 Samenvatting jurisprudentie

Breedtesport

Voor de breedtesport kan de conclusie worden getrokken dat het financieel belang van amateursporter niet opweegt tegen het financieel belang van sportbond, om een sponsorovereenkomst te sluiten. De verplichting omtrent materiaalgebruik dat aan een amateursporter wordt opgelegd zal derhalve vrijwel altijd juridisch toelaatbaar zijn. De sporter zal de verplichting vanuit de sportbond dan ook moeten naleven.

Topsport

Uit de jurisprudentie voor de topsport kan de volgende conclusie worden getrokken. Een sportbond stelt zich het bevorderen en doen bevorderen van een bepaalde sport ten doel. Hierbij komt de sportbond voor zowel de belangen van de topsport als voor de belangen van amateursporters op. Om dit doel te kunnen verwezenlijken heeft de sportbond financiële middelen nodig. In verband hiermee is het naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid niet onaanvaardbaar dat een sportbond verplichtingen oplegt aan een sporter omtrent materiaalgebruik.

Het is echter wel van belang dat de sportbond hierover duidelijke afspraken maakt met de sporter(s). Is dit niet het geval, dan zal de rechter eerder geneigd zijn om te oordelen dat dergelijke verplichtingen naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zijn. Dit is helemaal het geval wanneer het bij een bepaalde sport gebruikelijk is dat sporters overeenkomsten sluiten met een privé sponsor. Als een sportbond dan een sponsorovereenkomst sluit en waarvan zij weet of behoorde te weten dat er hierdoor een conflicterende situatie ontstaat met de overeenkomst die de sporter met zijn privé sponsor eerder had afgesloten, dan prevaleert de overeenkomst van de sporter.⁴⁹

Aan de hand van deze conclusie is, evenals bij het portretrecht, een stappenplan gemaakt.⁵⁰ Middels het stappenplan kan de KNWU in de toekomst zelf toetsen of verplichtingen omtrent het materiaalgebruik juridisch toelaatbaar zijn. In de eindconclusie van dit onderzoek zal ook van dit stappenplan gebruikt worden gemaakt als er wordt getoetst aan de juridische toelaatbaarheid van de verplichtingen omtrent het materiaalgebruik, die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomsten.

⁴⁹ Staveren 2007, p. 337

⁵⁰ Zie bijlage III.

5. Belangen betrokken partijen

Om te bepalen of de verplichtingen omtrent het materiaalgebruik juridisch toelaatbaar zijn, dient er een belangenafweging te worden gemaakt. Op basis van deze belangenafweging zal in de eindconclusie worden beoordeeld of de verplichtingen omtrent materiaalgebruik juridisch toelaatbaar zijn. In dit hoofdstuk zullen derhalve de belangen van de verschillende partijen uiteen worden gezet. Als eerste zal het belang van de KNWU worden beschreven waarna aandacht wordt besteed aan de belangen van sponsors. Als laatste zullen de belangen van de sporter uiteen worden gezet.

5.1 KNWU

High-end materiaal

De verplichtingen uit de sponsorovereenkomsten hebben betrekking op het baanwielrennen. Deze discipline van de wielersport is in Nederland niet erg populair en hier wordt in Nederland dan ook weinig (media)aandacht aan besteed in vergelijking met andere sporten. In bepaalde concurrerende landen is deze discipline van de wielersport wel erg populair. Deze landen lopen vaak ver voor als het gaat om de ontwikkeling van materiaal en geavanceerde trainingsprogramma's. In deze concurrerende landen worden zelfs speciale accommodaties gerealiseerd, om de prestaties van de renners op alle mogelijke manieren te kunnen verbeteren. Dit heeft tot gevolg dat deze landen in deze discipline uitblinken.

Ondanks het hoge niveau van de concurrerende landen heeft de KNWU als doel om de Nederlandse renners te ondersteunen, zodat zij tijdens EK, WK en OS kunnen meestrijden voor ereplaatsen en medailles. Dit betekent dat er op topniveau zal moeten worden gepresteerd. Om dit te kunnen realiseren is de KNWU genoodzaakt om geavanceerd materiaal te ontwikkelen, welke vergelijkbaar is met het materiaal van de concurrerende landen. Hiervoor heeft de KNWU een aantal sponsorovereenkomsten afgesloten. Koga Miyata is één van die sponsors. Koga Miyata is een producent van framesets. Koga Miyata heeft voor de renners van de nationale baanselectie een speciaal frameset ontwikkeld. Door Koga Miyata is de grootst mogelijke inspanning gedaan om dit frameset te laten voldoen aan "Olympische" kwaliteit.

Ditzelfde verhaal geldt voor Shimano. Ook met Shimano heeft de KNWU een sponsorovereenkomst getekend met het oog op de ontwikkeling van materiaal. Shimano heeft voor de nationale baanselectie een speciaal wiel ontworpen. Ook voor dit wiel geldt dat Shimano er alles aan heeft gedaan om het wiel te laten voldoen aan "Olympische" kwaliteit.

Het materiaal dat door deze sponsors is ontwikkeld, is exclusief materiaal. Dit betekent dat alleen renners van de nationale baanselectie gebruik kunnen maken van dit materiaal.

Belangrijk om te vermelden is, dat als het gaat om materiaalssponsors, de KNWU er bewust voor heeft gekozen om geen sponsorovereenkomsten te sluiten met producenten van materiaal waarvan het materiaal invloed heeft op de gezondheid van de renners. Dit houdt concreet in dat de KNWU de renners de vrijheid geeft om te kiezen met welk schoenen zij willen rijden en met welke zadel zij willen rijden. Verkeerde schoenen of een verkeerd zadel is een belangrijke oorzaak van blessures. Een wielrenner zit vaak lange tijd op zijn fiets. Een zadel dat qua vorm dan ook volledig past bij een bepaalde wielrenner, is van groot belang. Het zitvlak is immers een blessure gevoelig gedeelte van het lichaam. Het rijden op een verkeerd zadel kan derhalve een ontsteking aan het zitvlak veroorzaken. Ditzelfde geldt voor schoenen. Schoenen zijn vaak helemaal op maat gemaakt voor een bepaalde renner. Een schoen met de verkeerde pasvorm kan niet alleen leiden tot blessures aan de voet, maar ook aan het been of de rug van een wielrenner omdat de renner door de verkeerde pasvorm een verkeerde houding aanneemt op de fiets.

Continuïteit KNWU

Niet alleen de ontwikkeling van materiaal is van belang voor het hebben van materiaalssponsors. De materiaalssponsors van de KNWU stellen namelijk ook materiaal ter beschikking voor sportstimulerings- en talentontwikkelingsprogramma's. Het wegvallen van deze sponsors heeft tot gevolg dat de KNWU geen materiaal meer kan aanbieden, en sporters die deelnemen aan deze programma's zelf voor materiaal dienen te zorgen. De kosten voor het aanschaffen van dergelijk materiaal zijn hoog. In veel gevallen zal dit betekenen dat sporters die deelnemen aan deze programma's hun sport niet meer kunnen bekostigen, waardoor zij noodgedwongen zullen moeten stoppen met het deelnemen aan deze programma's. Voor de KNWU heeft dit tot gevolg dat er nauwelijks meer talenten doorstromen en het aantal topsporters in deze disciplines van de wielersport enorm zal dalen. De daling van het aantal topsporters zal ook tot gevolg hebben dat de breedtesport zal dalen. Topsport is immers het voorbeeld voor de breedtesport. De KNWU zal hierdoor minder leden werven waardoor de financiële middelen zullen slinken. Dit zal het doel van de KNWU; de wielersport, zowel de breedtesport als de topsport op een verantwoorde manier te ondersteunen, niet ten goede komen.

Financiële middelen

Naast het materiaal is er nog een ander belangrijk middel dat deze sponsors ter beschikking stellen, namelijk geld. Het geld dat deze sponsors ter beschikking stellen komt direct ten goede aan de topsport. Door de extra financiële middelen kan de KNWU renners vrijhouden van extra kosten. Hierbij kan gedacht worden aan reiskostenvergoedingen en andere vergoedingen van kosten die de topsport met zich mee brengt. Als deze extra financiële middelen wegvallen betekent dit dat de KNWU een gedeelte van het geld, dat bedoeld is voor de breedtesport, zal moeten gebruiken voor de topsport. Het gevolg hiervan is dat de breedtesport op bepaalde zaken zal moeten gaan inleveren. De topsport heeft binnen de KNWU immers de hoogste prioriteit. Ook dit heeft een direct gevolg voor de doelstelling van de KNWU. In de ondersteuning van de breedtesport zal minder kunnen worden geïnvesteerd, wat een negatief effect zal hebben op het ledenaantal en de wielersport in het algemeen.

5.2 Sponsors

De KNWU heeft met de sponsors een sponsorovereenkomst getekend ten einde het ontwikkelen van materiaal dat van "Olympische" kwaliteit is. De betreffende sponsor investeert veel tijd en geld in de ontwikkeling van materialen. Zij doen de grootst mogelijke inspanning om dit materiaal te voorzien van "Olympische" kwaliteit zodat renners op topniveau kunnen presteren. Om de sporters nog verder tegemoet te komen stellen zij ook financiële middelen ter beschikking. Met deze financiële middelen kunnen zij accommodaties en andere activiteiten bekostigen die topsportwaardig zijn. Hierdoor hoeven zowel de renners als de KNWU niet zelf op te draaien voor deze kosten. Om te garanderen dat de investering in de ontwikkeling en het ter beschikking stellen van materiaal niet voor niets is geweest, legt de sponsor de verplichting aan de renners op dat zij tijdens wedstrijden gebruik moeten maken van dit materiaal. Kort gezegd geldt zoals bij veel sponsorovereenkomsten ook hier: *"voor wat, hoort wat"*.

5.3 De renner

Sportieve prestatie

Iedere sporter wil de hoogst mogelijke prestatie leveren. De hoogst mogelijke prestatie leveren kan alleen als de sporter hiervoor ook het juiste materiaal ter beschikking heeft. Middels de verplichtingen die voortvloeien uit de sponsorovereenkomsten heeft een renner niet de keuze welk materiaal hij gebruikt. Hierdoor kan het zijn dat een renner voor hem niet het meest geschikte materiaal heeft om een topprestatie neer te zetten, omdat een andere fiets hem beter bevalt. Baanwielrennen is een discipline waarbij het verschil tussen winnen en verliezen heel erg klein is. Een verschil van minder dan een seconden tussen de nummer één en twee is vaker regel dan uitzondering. Dit betekent dat het materiaal perfect moet afgestemd zijn op de renner, en het materiaal van de beste kwaliteit moet zijn. Hoewel het moeilijk is te meten, moet een renner, maar ook de sportbond er toch niet aan denken dat een renner net naast een gouden medaille pakt doordat hij niet op het voor hem meeste geschikte materiaal rijdt.

Financieel belang

Naast de sportieve prestatie speelt ook geld een belangrijke rol. Zoals in de probleembeschrijving al kort is aangegeven, bestaat er de kans dat renners al een privé sponsor hebben. Met deze privé sponsor is een sponsorovereenkomst afgesloten of in sommige gevallen zelfs een arbeidsverhouding overeen gekomen. De verplichtingen die de KNWU aan de renner oplegt omtrent het materiaalgebruik, kan een conflicterende werking hebben met de overeenkomst die de renner heeft met zijn privé sponsor. De KNWU heeft als machtsmiddel om de renner die niet aan de verplichtingen van de KNWU voldoet, niet te selecteren voor EK, WK en OS. Deze wedstrijden zijn de belangrijkste wedstrijden van het seizoen. De renner zal dan ook te allen tijde aan deze wedstrijden mee willen doen. Dit betekent dan ook dat de renner de verplichtingen vanuit de KNWU moeten na leven. Hoewel de renner zelf de keuze heeft om deze verplichtingen na te leven, leidt dit min of meer tot een gedwongen wanprestatie. De verplichtingen die de renner met zijn privé sponsor is overeengekomen kan hij immers niet naleven als hij wil deelnemen aan deze wedstrijden. Het gevolg hiervan is dat de privé sponsor de sponsorovereenkomst of de arbeidsovereenkomst opzegt wegens het niet nakomen van deze overeenkomst. De renner zal hierdoor financiële middelen mislopen. In het geval van een arbeidsovereenkomst kan hij zelfs zijn loon mislopen waardoor hij niet meer kan voorzien in de benodigde zorg voor hemzelf en eventueel zijn gezin. Aan de andere kant kan de renner ook financiële middelen mislopen als hij zijn overeenkomst met zijn privé sponsor wel nakomt, maar hierdoor niet mag deelnemen aan EK, WK of OS. Het prijzengeld dat hij immers had kunnen winnen gaat aan zijn neus voorbij.

5.4 Samenvatting

De KNWU heeft verschillende sponsorovereenkomsten afgesloten voor het ontwikkelen van topmateriaal. Topmateriaal is noodzakelijk om te concurreren met andere landen. Voor een renner echter kan dit juist negatieve invloed hebben op zijn sportprestatie. Baanwielrennen is een sport waarbij minder dan een seconde al het verschil kan maken tussen winst en verlies. Materiaal dat voor een renner perfect bij hem past is derhalve noodzakelijk. Door de sponsorovereenkomsten die de KNWU heeft gesloten, heeft een renner niet meer de vrije keuze in het materiaal dat hij gebruikt.

Naast de ontwikkeling van topmateriaal heeft de KNWU de sponsorovereenkomsten ook afgesloten voor de continuïteit van de KNWU. De sponsors stellen naast materiaal ook financiële middelen ter beschikking. Met deze financiële middelen kan de KNWU de topsport en de breedtesport bekostigen. Het nakomen van de verplichting die wordt opgelegd door de

KNWU kan voor een renner nadelige gevolgen hebben. Een renner die namelijk een privé sponsor heeft waarmee hij al is overeengekomen dat hij het materiaal van deze sponsor zal gebruiken, kan deze overeenkomst niet meer nakomen nu hij het materiaal van de KNWU moet gebruiken. Dit kan tot gevolg hebben dat de privé sponsor de overeenkomst met de renner beëindigd waardoor de renner inkomsten misloopt.

6. Toetsing aan de relevante wet- en regelgeving

In hoofdstuk 2 is een inventarisatie gemaakt van de verplichtingen omtrent het portretrecht en materiaalgebruik. Op basis hiervan is in hoofdstuk 4 de relevantie wet- en regelgeving uiteen gezet. In dit hoofdstuk worden de verplichtingen omtrent het portretrecht en materiaalgebruik getoetst aan de relevante wet- en regelgeving. In de eerste paragraaf zullen de verplichtingen omtrent het portretrecht worden getoetst aan de relevante bepalingen uit de Auteurswet. Voor de toetsing zal het stappenplan uit bijlage II worden gebruikt. In paragraaf 2 zullen de verplichtingen omtrent het materiaalgebruik getoetst worden aan artikel 8 lid 2 boek 2 BW. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de jurisprudentie uit hoofdstuk 4 en zullen de belangen uit hoofdstuk 5 tegen elkaar worden afgewogen. Voor de toetsing zal het stappenplan uit bijlage III worden gebruikt. In paragraaf 3 zal een samenvatting worden gegeven.

6.1 Portretrecht

Overeenkomst met Rabobank

In de sponsorovereenkomst tussen de Rabobank en de KNWU is overeen gekomen dat de Rabobank foto's van renners mag gebruiken voor niet-commerciële doeleinden. De KNWU is akkoord gegaan met deze voorwaarde. Het moge duidelijk zijn dat de KNWU er belang bij heeft om deze afspraak na te komen. Als zij deze afspraak immers niet nakomt kan de Rabobank de overeenkomst beëindigen. Dit kan voor de KNWU verregaande gevolgen hebben. De Rabobank is de hoofdsponsor van de KNWU en investeert veel geld in de KNWU. Zonder deze financiële steun van de Rabobank zal het voor de KNWU niet mogelijk zijn om hun doel na te streven. Hieronder wordt, middels het stappenplan uit bijlage II, getoetst of de verplichting die voortvloeit uit deze overeenkomst juridisch toelaatbaar is.

Stap 1: Is er sprake van een portret in de zin van de Auteurswet?

De Auteurswet regelt de bescherming van het belang een geportretteerde (lees: een renner). Om de Auteurswet van toepassing te verklaren op deze bepaling uit de overeenkomst, zal er eerst moeten worden getoetst of er sprake is van een portret zoals bedoeld in de Auteurswet. De Auteurswet bedoelt met een portret: *een afbeelding van een gelaat van een persoon, met of zonder verdere lichaamsdelen, op welke wijze dan ook vervaardigd*.⁵¹ Er moet getoetst worden aan de begrippen Afbeelding en vervaardiging.

Afbeelding: In de sponsorovereenkomst wordt met een portret bedoeld: een foto van renner in actie tijdens een wielervedstrijd of een foto waarop een renner poseert. In de zaak "*de slag om het voetbal goud*", is door de rechter bepaald dat actiefoto's van sporters vrijwel altijd een portret zijn in de zin van de Auteurswet.⁵² In dit geval kan dus gezegd worden dat een foto van een wielrenner tijdens een wielervedstrijd vrijwel altijd een portret is zoals bedoeld in de Auteurswet. Slechts als er geen enkele identificatie van de renner mogelijk is, valt een dergelijke foto niet onder een portret zoals bedoeld in Auteurswet. Een foto waarop een renner poseert valt te allen tijden onder het begrip portret. Op een dergelijke foto zal immers het gelaat van een renner te zien zijn. Aan het begrip afbeelding is dus, in vrijwel alle gevallen, voldaan

⁵¹ Staveren 2007, p. 304

⁵² Staveren 2007, p. 307.

Vervaardiging: Om te spreken van vervaardiging is niet van belang welke techniek van vervaardiging is gebruikt.⁵³ Het maken van een foto is in ieder geval een vorm van vervaardiging zoals bedoeld in de Auteurswet. Aan het begrip vervaardiging is dus voldaan.

Tussenconclusie: Een portret zoals bedoeld in de sponsorovereenkomst voldoet, in vrijwel alle gevallen, aan de definitie van een portret zoals bedoeld in de Auteurswet. Op de verplichting uit de sponsorovereenkomst is de Auteurswet dus van toepassing. Enkel op een foto waarbij geen enkele identificatie mogelijk is, is de Auteurswet niet toepassing. Deze situatie komt zelden voor en derhalve zal het stappenplan uit bijlage II hieronder worden vervolgd.

Stap 2: Is het portret vervaardigd in opdracht van de geportretteerde?

Om te bepalen welk wetsartikel van de Auteurswet van toepassing is op deze bepaling, moet worden gekeken of de foto in opdracht is gemaakt van de geportretteerde (lees: de renner).⁵⁴ Het betreft afbeeldingen van een renner die de wielersport beoefent of een foto waarop een renner poseert. De renner heeft geen opdracht gegeven voor het maken van dergelijke foto's. Het initiatief voor het nemen van deze foto's ligt volledig bij de KNWU.

Tussenconclusie: Op de bepaling uit de sponsorovereenkomst met de Rabobank, is artikel 21 Auteurswet van toepassing. Dit artikel is immers van toepassing op portretten die vervaardigd zijn zonder een daartoe strekkende opdracht van de geportretteerde.

Stap 3: Heeft de geportretteerde een redelijk belang?

Artikel 21 Auteurswet regelt de bescherming van het belang van een geportretteerde (lees: een renner). Op grond van artikel 21 Auteurswet kan een portretteerde (lees: een renner) zich verzetten tegen de openbaarmaking van zijn portret als hij hiervoor een redelijke belang heeft. De rechter heeft in jurisprudentie bepaald dat het redelijk belang kan bestaan uit een privacy belang en een financieel belang.

Privacybelang: Het privacy belang houdt in dat er door middel van openbaarmaking van een portret geen inbreuk gemaakt mag worden op de persoonlijke levenssfeer van de geportretteerde. Hierbij kan worden gedacht aan discriminerende of anderszins kwetsende afbeeldingen. Als dit wel het geval is dan is openbaarmaking niet toegestaan. Per geval zal de KNWU dan ook moeten beoordelen of de portretteerde (lees: een renner) een privacy belang heeft bij de openbaarmaking. Is dit het geval dan kan een renner zich verzetten tegen de openbaarmaking.

Financieel belang: Het financieel belang houdt in dat de geportretteerde (lees: de renner) met het exploiteren van zijn portret een financieel voordeel, of anderszins een voordeel, kan verkrijgen. Als dit het geval is, dient degene die het portret openbaar maakt te allen tijde toestemming te vragen aan de geportretteerde. Een financieel belang komt om de hoek kijken als een portret wordt gebruikt voor commerciële doeleinden. De rechter heeft in de zaak "Yep Kramer tegen Burnham" bepaald dat er sprake is van het gebruik van een portret voor commerciële doeleinden, als door middel van het portret een product of dienst wordt aangeprezen.⁵⁵ Is dit niet het geval dan valt het gebruik van een portret onder niet-commerciële doeleinden. Het gebruik van portretten voor niet-commerciële doeleinden is toegestaan zonder dat hiervoor de toestemming nodig is van de geportretteerde.⁵⁶ Hierbij dient echter nog wel altijd te worden beoordeeld of de geportretteerde een privacy belang heeft bij de openbaarmaking.

⁵³ Staveren 2007, p. 304.

⁵⁴ Artikel 20 jo. 21 Auteurswet

⁵⁵ Staveren 2007, p. 315

⁵⁶ Artikel 21 Auteurswet

Conclusie: In de overeenkomsten tussen de Rabobank en de KNWU is bepaald dat de Rabobank de portretten alleen gebruikt voor niet-commerciële doeleinden. In deze overeenkomst is expliciet vermeld dat de Rabobank met een renner separate afspraken maakt voor het gebruik van zijn portret, als de Rabobank door middel van het portret van de betreffende renner een product of dienst aanprijst. Op grond van de uitspraak in de zaak tussen “Yep Kramer tegen Burnham”, is er inderdaad sprake van het gebruik voor niet-commerciële doeleinden van het portret. Een renner heeft derhalve geen financieel belang bij de openbaarmaking van zijn portret en kan zich niet verzetten tegen de openbaarmaking. De verplichting die voortvloeit uit de overeenkomst tussen de KNWU en Rabobank is dan ook juridisch toelaatbaar.

Felicitatieadvertentie

Shimano, Bioracer en Koga Miyata kunnen gebruik maken van de mogelijkheid om een felicitatieadvertentie te plaatsen. Een felicitatieadvertentie is een advertentie waarmee een sponsor een bepaalde sporter wilt feliciteren met het behalen van een prestatie. Een renner dient dus toe te staan dat zijn portret voor dergelijk gebruik, openbaar mag worden gemaakt.

Stap 1: Is er sprake van een portret in de zin van de Auteurswet?

Afbeelding/vervaardiging: Evenals bij de bepaling uit de sponsorovereenkomst tussen de KNWU en de Rabobank, wordt ook hier gebruik gemaakt van een foto van een renner die de wielersport beoefent of poseert. Het betreft hier dezelfde foto's en derhalve kan ook hier geconcludeerd worden dat een dergelijke foto valt onder het begrip portret zoals bedoeld in de Auteurswet. Slechts als er geen enkele identificatie van de renner mogelijk is, valt een dergelijke foto niet onder een portret zoals bedoeld in Auteurswet.

Tussenconclusie: Een portret voor het gebruik van een felicitatieadvertentie voldoet, in vrijwel alle gevallen, aan de definitie van een portret zoals bedoeld in de Auteurswet. De Auteurswet is derhalve van toepassing op deze verplichting. Enkel op een foto waarbij geen enkele identificatie mogelijk is, is de Auteurswet niet van toepassing. Deze situatie komt zelden voor en derhalve zal het stappenplan uit bijlage II hieronder worden vervolgd.

Stap 2: Is het portret vervaardigd in opdracht van de geportretteerde?

Om te bepalen welk wetsartikel van de Auteurswet van toepassing is op deze verplichting, moet ook hier worden beoordeeld of de foto in opdracht is gemaakt van de geportretteerde (lees: de renner).⁵⁷ Het betreft afbeeldingen van een renner die de wielersport beoefent of een foto waarop een renner poseert. De renner heeft geen opdracht gegeven voor het maken van dergelijke foto's. Het initiatief voor het nemen van deze foto's ligt volledig bij de KNWU.

Tussenconclusie: Op de bepaling uit de sponsorovereenkomst met de Rabobank, is artikel 21 Auteurswet van toepassing. Dit artikel is immers van toepassing op portretten die vervaardigd zijn zonder een daartoe strekkende opdracht van de geportretteerde.

Stap 3: Heeft de geportretteerde een redelijk belang?

Privacy belang: Omdat artikel 21 Auteurswet van toepassing is, moet worden beoordeeld of de sporter een redelijk belang heeft bij de openbaarmaking. Dit redelijke belang kan bestaan uit een privacy belang en een financieel belang. Het privacy belang van de sporter zal in dit geval per advertentie moeten worden beoordeeld. De advertentie mag in ieder geval geen inbreuk maken op de persoonlijke levenssfeer van de betreffende renner.

Financieel belang: Naast het privacy belang moet worden beoordeeld of de betreffende renner een financieel belang heeft bij de openbaarmaking. De KNWU heeft voor plaatsing van een felicitatieadvertentie de voorwaarde gesteld dat uit de opmaak van de advertentie

⁵⁷ Artikel 20 jo. 21 Auteurswet

duidelijk moet blijken wat de relatie is tussen de KNWU-sponsor en een renner. In de advertentie zal derhalve een product/dienst van Shimano, Bioracer of Koga Miyata tezamen met een afbeelding/naam van een renner in dezelfde uiting te zien zijn. Het portret wordt derhalve dusdanig gebruikt dat de in redelijkheid op te vatten indruk wordt gewekt dat de betreffende renner een product of dienst aanprijst. Shimano, Bioracer of Koga Miyata zal immers laten zien dat de prestatie van de renner mogelijk wordt gemaakt door zijn product of dienst. Op grond van de zaak tussen Yep kramer en Burnham⁵⁸ kan hieruit de conclusie worden getrokken dat er in dit geval sprake is van het gebruik van een portret voor commerciële doeleinden. De renner kan zich derhalve verzetten tegen de openbaarmaking omdat hij een financieel belang kan hebben bij de openbaarmaking.⁵⁹

Conclusie: Het openbaar maken van een portret door middel van een felicitatieadvertentie, valt onder het gebruik van een portret voor commerciële doeleinden. Op grond van artikel 21 Auteurswet heeft een renner de mogelijkheid om zich te verzetten tegen deze openbaarmaking, omdat hij hiervoor een redelijk belang heeft. Voor een dergelijke openbaarmaking is dus te allen tijde toestemming vereist van de renner. De verplichting omtrent de felicitatieadvertentie is juridisch dus niet toelaatbaar, tenzij een renner voor de openbaarmaking zijn uitdrukkelijke toestemming verleent.

Bij de eindconclusie dient echter wel de kanttekening worden gemaakt dat er weliswaar sprake is van het gebruik voor commerciële doeleinden, maar dat de betreffende sponsor vaak zoveel geld investeert in de wielersport waardoor de renner tot een dergelijke prestatie kan komen, dat een renner vaak in alle redelijkheid zijn toestemming verleent voor de openbaarmaking. Hiervoor hoeft in de meeste gevallen geen financiële vergoeding te worden betaald, mits een dergelijke advertentie slechts incidenteel wordt geplaatst waardoor de renner wel de exclusiviteit van zijn portret kan waarborgen.

6.2 Materiaalgebruik

Overeenkomst met Shimano, Bioracer en Koga Miyata

Uit de overeenkomsten met Shimano, Bioracer en Koga Miyata vloeien voor de renner van de nationale baanselectie verplichtingen voort. Het betreft hier de verplichting voor het gebruik van bepaald materiaal van deze sponsors. Om te toetsen of deze verplichtingen juridisch toelaatbaar zijn, wordt hierna gebruik gemaakt van het stappenplan uit bijlage III.

Stap 1: Redelijkheid en billijkheid

De verplichtingen omtrent het materiaalgebruik, moeten, voor zover mogelijk, worden geïmplementeerd in het Topsportreglement. Zoals in hoofdstuk 3 uiteen is gezet, moeten bepalingen in een reglement naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid aanvaardbaar zijn.⁶⁰ Om de verplichtingen omtrent het materiaalgebruik dus te kunnen implementeren in het Topsportreglement, moeten deze verplichtingen naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid aanvaardbaar zijn.

Stap 2: Belangenafweging

Om te beoordelen in hoeverre de verplichtingen omtrent het materiaalgebruik naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid aanvaardbaar zijn, moet er een belangenafweging worden gemaakt. De collectief gekleurde belangen van een sportbond zullen moeten worden afgewogen tegenover de individuele belangen van een sporter.⁶¹

Stap 3: Inventarisatie

⁵⁸ Staveren 2007, p. 315

⁵⁹ Artikel 21 Auteurswet

⁶⁰ Artikel 8 lid 2 boek 2 BW

⁶¹ Staveren 2007, p. 331.

Om de belangen van de betrokken partijen goed tegen elkaar te kunnen afwegen is het noodzakelijk om een duidelijke inventarisatie te maken van de belangen van de betrokken partijen. In figuur 13 zijn de belangen van de KNWU en de belangen van de renner tegenover elkaar gezet.

De KNWU	De renner
- Ontwikkeling materiaal ten behoeve van de topsport - Ondersteuning sportstimulerings- en talentontwikkelingsprogramma's - Continuïteit KNWU - Vrijhouden van extra kosten topsporters - Financiële middelen ten behoeve van de ondersteuning breedtesport	- Sportieve prestatie - Gedwongen wanprestatie

Figuur 13: Inventarisatie belangen

Stap 4: De belangenafweging

Sportieve prestatie van de renner: Een renner heeft als doel een zo hoog mogelijke prestatie leveren. Om dit doel te kunnen verwezenlijken zal een renner onder andere moeten kunnen beschikken over topmateriaal. Ook de KNWU is er zich van bewust dat voor het leveren van een topprestatie, materiaal en begeleiding van cruciaal belang is. De KNWU heeft daarom het Fulltime Topsport Programma opgesteld dat als doel heeft een renner te ondersteunen om: 1. zich te kunnen kwalificeren voor EK, WK en OS en 2. op deze evenementen mee te kunnen doen voor medailles en ereplaatsen. Om dit te realiseren zal er op topniveau gepresteerd moeten worden, gelet op de kwalificatienormen voor deze kampioenschappen. Hiervoor zal de KNWU invloed moeten kunnen uitoefenen op de ontwikkeling van topmateriaal. Enkele van de concurrerende landen hebben dergelijke ontwikkelingen geheel in eigen hand. Willen de renners dus mee in deze ontwikkeling dan zullen zij in samenwerking met de KNWU en haar materiaalpartners de ontwikkeling van topmateriaal met eigen inbreng moeten kunnen verwezenlijken, zodat zij niet aangewezen zijn op uitontwikkelde materialen van de concurrerende landen. Concreet houdt dit in dat de renner er baat bij heeft dat de KNWU sponsorovereenkomsten heeft getekend ten einde de ontwikkeling van topmateriaal. Het belang van een renner als het gaat om de sportieve prestatie zal derhalve beter kunnen worden nagestreefd door het gebruik van het speciaal ontwikkelde topmateriaal van de KNWU-sponsor.

Wanprestatie privé sponsorovereenkomst: Er kan zich het geval voordoen dat een renner van de nationale baanselectie, al een overeenkomst heeft getekend met een privé sponsor waarin is bepaald dat de renner het materiaal van die betreffende privé sponsor dient te gebruiken. Als de renner dan het Topsportreglement ondertekent en hem wordt verplicht het materiaal van de KNWU-sponsor te gebruiken, dan kan een renner beargumenteren dat hij wordt gedwongen om zijn overeenkomst met zijn privé sponsor niet na te leven. Echter, aangezien het feit dat de KNWU een renner niet kan verplichten om een Topsportreglement te ondertekenen, kan er geen sprake zijn van een gedwongen wanprestatie. De renner heeft immers de vrije keuze om het Topsportreglement wel of niet te ondertekenen. Omdat de KNWU geen ondertekening van de renner kan afdwingen, is er gekozen voor een andere maatregel. Geen ondertekening betekent dat de renner niet wordt geselecteerd voor de nationale selectie. Een renner zal daardoor niet kunnen deelnemen aan EK, WK en Olympische Spelen. Hoewel dit verregaande gevolgen heeft voor de renner, is dit in de gegeven omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid niet onaanvaardbaar.⁶² Het argument van de renner dat hij door de uitsluiting financiële middelen (prijzengeld) misloopt is onterecht. Bij EK, WK en Olympische Spelen gaat het immers in eerste instantie om “de eer van het land” en niet om financieel voordeel te verkrijgen. Op andere wedstrijden waarbij het niet gaat om “de eer van land” maar wel om het winnen van

⁶² Rb. Utrecht 10 maart 2010, *LJN* BL6880

prijzengeld, is het Topsportreglement niet van toepassing. Hier kunnen renners dus op eigen initiatief en met eigen materiaal aan deelnemen.

Algemeen belang KNWU. De KNWU heeft een algemeen belang bij het afsluiten van sponsorovereenkomsten. De KNWU stelt zich namelijk ten doel het in Nederland verantwoord beoefenen en doen beoefenen van de wiel- en, of fietssport, alsmede het bevorderen en doen bevorderen van de wielren, of fietssport in al haar verschijningsvormen. Hierdoor komt de KNWU op voor zowel de topsport als de breedtesport. Om dit doel te verwezenlijken heeft zij het geld en het materiaal van de sponsors nodig. Van een topsporter mag worden verwacht dat hij zich in zal spannen om dit verenigingsdoel te verwezenlijken.⁶³ Zonder de KNWU kan de renner immers zijn sport niet beoefenen. Als de uitspraak in de zaak tussen Dunlop c.s. en Yonex/ de Nederlandse Badminton Bond wordt aangehouden, dan kan op basis van deze uitspraak geconcludeerd worden dat de belangen van de KNWU zwaarder wegen dan de belangen van de renner.⁶⁴ Hoewel er zeker nadelen zijn voor de renner, zijn deze niet dusdanig dat de verplichtingen in de gegeven omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zouden zijn.

Tussenconclusie: Uit de belangafweging kan worden geconcludeerd dat de verplichtingen omtrent het materiaalgebruik in de gegeven omstandigheden naar redelijkheid en billijkheid niet onaanvaardbaar zijn. De KNWU heeft een algemeen belang bij het afsluiten van sponsorovereenkomsten voor materiaal. De KNWU zich namelijk ten doel het in Nederland verantwoord beoefenen en doen beoefenen van de wiel- en, of fietssport, alsmede het bevorderen en doen bevorderen van de wielren, of fietssport in al haar verschijningsvormen.. Van een lid (lees: een renner) mag worden verwacht dat hij zich inspant om dit verenigingsdoel te verwezenlijken.⁶⁵ Het belang van de renner weegt hier niet tegenop. Het belang van een sportieve prestatie zal immers beter kunnen worden nagestreefd, door het speciaal ontwikkelde materiaal van Shimano, Bioracer en Koga Miyata te gebruiken en er kan geen sprake zijn van een gedwongen prestatie nu de renner zelf de keuze heeft om het Topsportreglement te ondertekenen.

In hoofdstuk 4 is al uiteen gezet dat de rechter eerder geneigd is om te oordelen dat verplichtingen naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zijn als 1) er geen goede communicatie is tussen een sporter en een sportbond omtrent verplichtingen en 2) een sportbond sponsorovereenkomsten sluit waarvan zij weet dat het conflicterend is met de overeenkomst die een sporter al heeft gesloten met een privé sponsor. Om de belangenafweging compleet te maken zal hieronder worden ingegaan op deze uitspraken.

Notten c.s./ de KNVB: Uit de uitspraak in de zaak “*Notten c.s./ de KNVB*” kan worden opgemaakt dat de rechter eist dat een sportbond de concrete verplichtingen die worden opgelegd aan sporters, duidelijk moet communiceren naar deze sporters.⁶⁶ Zijn de concrete verplichtingen niet duidelijk gecommuniceerd dan is de rechter eerder geneigd om tot de conclusie te komen dat de verplichtingen in de gegeven omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zijn. De concrete verplichtingen voor de renners die voortvloeien uit de sponsorovereenkomsten worden middels het Topsportreglement en de bondscoach gecommuniceerd naar de renner. Dit betekent dat de renner altijd op de hoogte is van de concrete verplichtingen die voortvloeien uit de sponsorovereenkomsten die de KNWU heeft afgesloten. Er kan derhalve niet gezegd worden dat niet aan de goede communicatie die de rechter eist in de zaak “*Notten c.s./ de KNVB*”, is voldaan.

⁶³ Staveren 2007, p. 52

⁶⁴ Rb. Utrecht 10 maart 2010, *LJN* BL6880

⁶⁵ Staveren 2007, p. 326

⁶⁶ Staveren 2007, p. 334

Borsumij Sport BV/ Umbro en Ajax: In de zaak “*Borsumij Sport BV vs Umbro/Ajax*” heeft de rechter uitgesproken dat, als een sportbond een sponsorovereenkomst sluit waarvan zij weet of behoorde te weten dat er hierdoor een conflicterende situatie ontstaat met de overeenkomst die de sporter met zijn privé sponsor eerder had afgesloten, de opgelegde plichten naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zijn.⁶⁷ Om te beoordelen of de KNWU heeft gehandeld in de lijn van deze uitspraak is gekeken naar het tijdstip van tekenen van de overeenkomsten. De overeenkomst met Shimano is getekend op 1 april 2003, de overeenkomst met Bioracer is afgesloten in december 2000 en de overeenkomst met Koga Miyata is afgesloten in januari 2001. Gezien de datum van het afsluiten van de overeenkomst en de leeftijden⁶⁸ van de renners van de nationale baanselectie, is het onwaarschijnlijk dat een renner eerder een overeenkomst heeft afgesloten met een privé sponsor.

Conclusie: Uit deze belangenafweging kan worden geconcludeerd dat: 1. het belang van de KNWU zwaarder weegt dan het belang van de renner, 2. de KNWU heeft voldaan aan de goede communicatie die rechter eist en 3. het onwaarschijnlijk is dat een renner eerder een overeenkomst heeft getekend met een privé overeenkomst, dan de sponsorovereenkomsten die de KNWU heeft gesloten met Shimano, Bioracer en Koga Miyata. Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat de verplichtingen omtrent het materiaalgebruik, juridisch toelaatbaar zijn.

6.3 Samenvatting

De verplichting omtrent het portretrecht die voortvloeit uit de sponsorovereenkomsten tussen de KNWU en de Rabobank is juridisch toelaatbaar. Het betreft het gebruik van een portret voor niet-commerciële doeleinden. Een renner heeft geen financieel belang bij het gebruik van zijn portret voor commerciële doeleinden. Enkel als de renner een privacy belang heeft kan hij zich verzetten tegen de openbaarmaking.

De verplichting omtrent het plaatsen van een felicitatieadvertentie is juridisch niet toelaatbaar. Een felicitatieadvertentie valt onder het gebruik voor commerciële doeleinden. Een renner heeft dan ook een financieel belang en kan zich derhalve verzetten tegen de openbaarmaking.

De verplichtingen omtrent het materiaalgebruik zijn juridisch toelaatbaar. Het belang van de KNWU weegt zwaarder dan het belang van een renner. Daarnaast heeft de KNWU gehandeld in overeenstemming met de relevante jurisprudentie.

⁶⁷ Staveren 2007, p.335

⁶⁸ Voor de geboortedatum van de renners wordt terug verwezen naar figuur 1.

7. Overeenstemming

In de voorgaande hoofdstukken is voornamelijk aandacht besteed aan de wet- en regelgeving voor het opleggen van plichten omtrent het portretrecht en materiaalgebruik. Naast de wet- en regelgeving is het voor dit onderzoek ook van belang dat de goede relatie tussen de betrokken partijen behouden blijft. De KNWU kan immers niet zonder haar sponsors en renners. In dit hoofdstuk wordt derhalve een advies gegeven op welke wijze kan worden getracht tot een overeenstemming te komen met de betrokken partijen.

7.1 Het Congres

Het Congres is de Algemene Ledenvergadering van de KNWU. Op grond van artikel 24 statuten van de KNWU, wordt het Topsportreglement en wijzigingen van het Topsportreglement, vastgesteld door het hoofdbestuur van de KNWU. Het Topsportreglement en de wijzigingen van het Topsportreglement dienen vervolgens te worden bekrachtigd door Het Congres.

In de eindconclusie van dit onderzoek zal uiteen worden gezet in hoeverre de verplichtingen die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomsten kunnen worden geïmplementeerd in het Topsportreglement. Dit betekent dat de wijzigingen, op grond van artikel 24 Statuten van de KNWU, moeten worden vastgesteld door het hoofdbestuur van de KNWU en vervolgens moet worden voorgelegd aan Het Congres, om de wijzigingen te laten bekrachtigen.

Het Congres bestaat uit 35 stemgerechtigde leden.⁶⁹ Onder deze leden vallen 4 leden van de belangorganisatie voor topsporters en 4 leden van de de belangenorganisatie voor sponsorgroeperingen.⁷⁰

Belangorganisatie voor topsporters

De vereniging voor beroepswielrenners (hierna: VvBW) is de belangorganisatie voor topsporters, die lid is bij Het Congres. Na een gesprek met John van den Akker van VvBW, blijkt dat alle renners zijn aangesloten bij deze belangenorganisatie. Wijzigingen van het Topsportreglement die tijdens Het Congres worden voorgelegd, kunnen dus middels VvBW kenbaar worden gemaakt aan de renners. De renners kunnen hier vervolgens opmerkingen over maken.

Op grond van artikel C8.1 Algemeen Reglement van de KNWU hebben stemgerechtigde leden het recht van initiatief. Dit houdt in dat VvBW voorstellen mag doen aan Het Congres. Naast het recht van initiatief, hebben stemgerechtigde leden ook het recht van amendement.⁷¹ Dit recht houdt in dat VvBW een voorstel mag doen tot wijziging van voorstellen die tijdens Het Congres worden voorgelegd. Vvbw heeft dus het recht om de opmerkingen die door de renners worden gemaakt over de wijzigingen met betrekking tot het Topsportreglement, voor te leggen aan het Congres. Op deze wijze kan de KNWU de wijzigingen van het Topsportreglement, waar mogelijk in overeenstemming brengen met de wensen van de renners.

Belangorganisatie voor sponsorgroeperingen

Naast de belangorganisatie voor topsporters is ook de belangorganisatie voor sponsorgroeperingen een stemgerechtigd lid bij Het Congres. De belangorganisatie voor

⁶⁹ Artikel 15 statuten van de KNWU.

⁷⁰ Artikel 15 lid 2 statuten van de KNWU.

⁷¹ Artikel C8.1 Algemeen Reglement KNWU.

sponsorgroeperingen kunnen de wijzigingen van het Topsportreglement die worden voorgelegd tijdens Het Congres, kenbaar maken aan de sponsors van de KNWU. Hierop kunnen de sponsors opmerkingen maken die vervolgens door de belangorganisatie voor sponsorgroeperingen kunnen worden voorgelegd aan Het Congres. Ook zij hebben immers evenals de belangorganisatie voor topsporters, het recht van initiatief en het recht van amendement. Op deze wijze kan de KNWU waar mogelijk, het Topsportreglement in overeenstemming brengen met de wensen van de sponsors.

7.2 Samenvatting

Zoals uit de probleembeschrijving uit hoofdstuk 1 blijkt, hebben renners en sponsors tegenstrijdige belangen. De kans bestaat dan ook dat niet aan alle wensen van alle betrokken partijen kan worden voldaan. Middels Het Congres kunnen de partijen echter voorstellen doen. Op deze wijze wordt getracht om het Topsportreglement zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met de wensen van de betrokken partijen.

8. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zal er een antwoord worden geformuleerd op de centrale vraag die luidt:

In hoeverre zijn de verplichtingen omtrent het portretrecht en het materiaalgebruik die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomsten te implementeren in het Topsportreglement, zodat het Topsportreglement in overeenstemming is te brengen met de bepalingen uit de verschillende sponsorovereenkomsten, toepasselijke wetgeving en de belangen van de betrokken partijen?

Om tot een beredeneerd antwoord te komen op de centrale vraag, zullen eerst de conclusies worden gegeven op de deelvragen:

- I. Welke afspraken omtrent het portretrecht en materiaalgebruik vloeien voort uit de sponsorovereenkomst tussen de KNWU en:
 - Rabobank
 - Shimano
 - Bioracer
 - Koga Miyata?
- II. Op welke wijze kan de KNWU plichten op leggen ten laste van de renners van nationale baanselectie?
- III. Welke relevante wet- en regelgeving is van toepassing op het portretrecht en materiaalgebruik?
- IV. Wat zijn de belangen van de betrokken partijen?
- V. Zijn de verplichtingen omtrent het portretrecht en materiaalgebruik, die voortvloeien uit de sponsorovereenkomsten, juridisch toelaatbaar?
- V. Op welke wijze kan de KNWU de verplichtingen die voortvloeien uit de sponsorovereenkomsten zoveel mogelijk in overeenstemming brengen met de wensen van de betrokken partijen?

8.1 Conclusie deelvraag I

De KNWU heeft met verschillende sponsors een sponsorovereenkomst afgesloten. Uit deze sponsorovereenkomsten vloeien verplichtingen voort voor een renner. In figuur 14 is een inventarisatie gegeven van de verplichtingen die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomsten.

Portretrecht		Materiaalgebruik	
Rabobank	Gebruik portret van een renner voor niet-commerciële doeleinden Rabobank. ⁷²		
Shimano	Mogelijkheid een felicitatieadvertentie te plaatsen. ⁷³	Shimano	Gebruik materiaal Shimano tijdens wedstrijden. ⁷⁴
Bioracer	Mogelijkheid een felicitatieadvertentie te plaatsen. ⁷⁵	Bioracer	Gebruik wielerkleding Bioracer tijdens wedstrijden. ⁷⁶
Koga Miyata	Mogelijkheid een felicitatieadvertentie te plaatsen. ⁷⁷	Koga Miyata	Gebruik frameset Koga Miyata tijdens wedstrijden. ⁷⁸

Figuur 14: Inventarisatie verplichtingen voortvloeiend uit verschillende sponsorovereenkomsten.

⁷² Voor de exacte omschrijving wordt terug verwezen naar figuur 2.

⁷³ Voor de exacte omschrijving wordt terug verwezen naar paragraaf 2.2.2.

⁷⁴ Voor de exacte omschrijving wordt terug verwezen naar figuur 3.

⁷⁵ Voor de exacte omschrijving wordt terug verwezen naar paragraaf 2.2.2.

⁷⁶ Voor de exacte omschrijving wordt terug verwezen naar paragraaf 2.3.3.

⁷⁷ Voor de exacte omschrijving wordt terug verwezen naar paragraaf 2.2.2.

⁷⁸ Voor de exacte omschrijving wordt terug verwezen naar figuur 4.

8.2 Conclusie deelvraag 2

De KNWU is een rechtsgeldig opgerichte formele vereniging. Een rechtsgeldig opgerichte formele vereniging kan plichten opleggen ten laste van haar leden. Artikel 46 boek 2 BW bepaalt dat voor het opleggen van plichten ten laste van de leden, dit uitdrukkelijk in de statuten moet zijn bepaald. De KNWU heeft derhalve in artikel 8 van haar statuten opgenomen, dat de leden verplicht zijn om de reglementen van de KNWU na te leven. Onder deze reglement valt het Topsportreglement. Op grond van artikel 8 statuten van de KNWU, zijn renners dus verplicht om het Topsportreglement na te leven. Om de verplichtingen die voortvloeien uit de verschillende sponsorovereenkomsten dus te kunnen opleggen aan de renners, dienen deze te worden geïmplementeerd in het Topsportreglement. Op deze wijze heeft de KNWU gehandeld in overeenstemming met het verenigingsrecht.

8.3 Conclusie deelvraag 3

Plichten ten laste van de renners die worden geïmplementeerd in het Topsportreglement, dienen in overeenstemming te zijn met de toepasselijke wet- en regelgeving. Om te beoordelen of de verplichtingen omtrent het portretrecht in overeenstemming zijn met de wet, moet worden gekeken in de Auteurswet. Artikel 19 tot en met 21 Auteurswet zijn van toepassing op een portret. Om te beoordelen of de verplichtingen omtrent het materiaalgebruik in overeenstemming zijn met de wet, moet worden gekeken in het Burgerlijk Wetboek. Artikel 8 lid 2 boek 2 BW bepaalt namelijk dat de reglementen van een vereniging naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid aanvaardbaar moeten zijn. Om aan deze eis van redelijkheid en billijkheid te voldoen, dient er een belangenafweging te worden gemaakt. Jurisprudentie is hiervoor een belangrijke rechtsbron.

8.4 Conclusie deelvraag 4

Om een goede belangenafweging te kunnen maken dienen de belangen van de betrokken partijen, voor het afsluiten van sponsorovereenkomsten, uiteen worden gezet. In figuur 14 zijn de belangen die zijn uitgewerkt in hoofdstuk 5 tegenover elkaar gezet.

De KNWU	De renner
- Ontwikkeling topmateriaal ten behoeve van de topsport - Ondersteuning sportstimulerings- en talentontwikkelingsprogramma's - Continuïteit KNWU - Vrijhouden van extra kosten topsporters - Financiële middelen voor de ondersteuning van de breedtesport	- Sportieve prestatie - Gedwongen wanprestatie

Figuur 14: Belangen van de betrokken partijen

8.5 Conclusie deelvraag 5

Portretrecht

Rabobank: De verplichting die voort vloeit uit de sponsorovereenkomst tussen de KNWU en Rabobank is juridisch toelaatbaar. Het betreft hier immers het gebruik van een portret voor niet-commerciële doeleinden. Bij dergelijk gebruik heeft de geportretteerde geen financieel

belang. Enkel wanneer een renner bij dergelijke gebruik een privacy belang heeft bij het openbaar maken van zijn portret, kan hij zich verzetten tegen deze openbaar making. Dit zal per geval moeten worden beoordeeld.

Shimano, Bioracer en Koga Miyata: De verplichting omtrent de felicitatieadvertentie die voortvloeit uit de sponsorovereenkomst tussen de KNWU en Shimano, Bioracer en Koga Miyata is juridisch niet toelaatbaar. Het betreft hier het gebruik van een portret van een renner voor commerciële doeleinden. Door middel van een felicitatieadvertentie zal immers een product/dienst van Shimano, Bioracer of Koga Miyata worden aangeprezen. Voor een dergelijke openbaarmaking is derhalve de uitdrukkelijke toestemming van de geportretteerde renner nodig.

Materiaalgebruik

Shimano, Bioracer en Koga Miyata: De verplichtingen omtrent het materiaalgebruik die voortvloeien uit de overeenkomst tussen de KNWU en Shimano, Bioracer en Koga zijn juridisch toelaatbaar. Het belang van de KNWU weegt immers zwaarder dan het belang van de sporter. Daarnaast heeft de KNWU gehandeld in overeenstemming met de toepasselijke jurisprudentie.

8.6 Conclusie deelvraag 6

Om een goed antwoord te geven op de centrale vraag, is het niet alleen van belang dat er wordt getoetst aan de juridische toelaatbaarheid van de verplichtingen die worden opgelegd. De KNWU heeft namelijk ook baat bij het behouden van een goede relatie met haar renners en sponsors. Door middel van Het Congres kan worden getracht om de verplichtingen die worden opgelegd aan de renners, zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met de betrokken partijen. Het Congres biedt deze mogelijkheid omdat de belangenorganisatie voor topsporters en de belangorganisatie van sponsorgroeperingen, stemgerechtigde leden zijn bij Het Congres. Middels het recht van initiatief en het recht van amendement, kunnen deze organisaties de wensen van de renners en de sponsors voorleggen aan Het Congres.

8.7 Eindconclusie

De verplichting omtrent het portretrecht, die voortvloeit uit de sponsorovereenkomst tussen de Rabobank de KNWU is juridisch toelaatbaar en kan derhalve volledig in het Topsportreglement worden geïmplementeerd.

De mogelijkheid omtrent het plaatsen van een felicitatieadvertentie voor de KNWU-sponsors Shimano, Bioracer en Koga Miyata is juridisch niet toelaatbaar. Een bepaling omtrent de mogelijkheid voor het plaatsen van een felicitatieadvertentie kan alleen in het Topsportreglement worden geïmplementeerd, als in de bepaling de voorwaarde is opgenomen dat te allen tijde de toestemming van de betreffende renner wordt gevraagd voor de openbaarmaking van de advertentie.

De verplichtingen omtrent het materiaalgebruik, die voortvloeien uit de sponsorovereenkomst tussen Shimano, Bioracer en Koga Miyata zijn juridisch toelaatbaar en kunnen derhalve volledig in het Topsportreglement worden opgenomen.

Het hoofdbestuur is bevoegd om deze verplichtingen te implementeren in het Topsportreglement. Het Congres dient dit te bekrachtigen. Middels Het Congres kunnen de verplichtingen omtrent het portretrecht en materiaalgebruik zoveel als mogelijk in overeenstemming worden gebracht met de wensen van de betrokken partijen.

8.8 Aanbeveling

In de eindconclusie is uiteengezet welke verplichtingen volledig, dan wel onder bepaalde voorwaarde, kunnen worden geïmplementeerd in het Topsportreglement. Hoewel dit onderzoek niet toeziet op de vraag hoe deze bepalingen geformuleerd moeten worden, is er in Bijlage IIII toch een advies gegeven op welke wijze de KNWU deze bepalingen kan formuleren. Hiervoor is gekozen omdat, zoals eerder vermeld, de KNWU niet voldoende juridische kennis heeft om dit goed te kunnen beoordelen. Op deze manier wordt er tegemoet gekomen aan de behoefte van de KNWU, die in de toekomst het Topsportreglement wil voorleggen aan alle wielrenners van de verschillende disciplines.

10. Evaluatie

Dit onderzoek is gestart in februari 2011. Er is begonnen met het afbakenen van het onderzoek. Hiervoor is in de verschillende sponsorovereenkomsten die de KNWU heeft afgesloten gezocht naar verplichtingen omtrent het portretrecht en materiaalgebruik. In dit onderzoek kwam, naast de sponsorovereenkomsten tussen de KNWU en de Rabobank, Shimano, Bioracer en Koga Miyata, ook een overeenkomst tussen de KNWU en het NOC*NSF naar voren. In de overeenkomst tussen de KNWU en het NOC*NSF was een bepaling opgenomen omtrent het portretrecht. Lopende dit onderzoek is door de KNWU, naar aanleiding van een aantal bevindingen tijdens het onderzoek, opmerkingen gemaakt over deze bepaling. Hierop heeft het NOC*NSF beslist om deze bepaling te verwijderen uit de overeenkomst. Het onderzoek is, na het verwijderen door het NOC*NSF van deze bepaling, aangepast.

Na de inventarisatie is de juridische structuur van de KNWU onderzocht. Hiervoor is onder andere gekeken in de statuten van de KNWU. Hieruit kwam naar voren dat de statuten van de KNWU erg verouderd waren. Hierop heeft de KNWU besloten om de statuten weer volledig up-to-date te maken.

Na het onderzoek naar de juridische structuur van de KNWU, is de relevante wet- en regelgeving uiteen gezet. De relevante wet- en regelgeving omtrent het portretrecht is gezocht in de wet en literatuur. Door de duidelijke beschrijving van het portretrecht in de literatuur zorgde dit voor weinig problemen. Het uiteen zetten van de relevante wet- en regelgeving omtrent het materiaalgebruik daarentegen zorgde voor veel vertraging. Het was moeilijk om een duidelijke lijn te vinden doordat er geen wetsartikel bestaat die expliciet vermeld welke verplichtingen wel en niet juridisch toelaatbaar zijn. Na een aantal gesprekken met juristen en een jurisprudentie-onderzoek, is er toch een beeld geschept.

Om de wet- en regelgeving omtrent de verplichting van materiaalgebruik toe te kunnen passen, moesten de belangen van de betrokken partijen worden onderzocht. Ook dit heeft veel tijd in beslag genomen. Het was vaak moeilijk om de goede personen te kunnen bereiken.

Na behoorlijk wat vertraging is er toen begonnen aan het opstellen van de conclusies van dit onderzoek. Deze conclusies zijn gepresenteerd aan het NOC*NSF. Door het NOC*NSF is een aantal opmerkingen gemaakt over het onderzoek. De opmerkingen zijn verwerkt in dit onderzoek waarna de eindconclusie is gemaakt.

De eindconclusie is gepresenteerd aan de KNWU. De presentatie schepte bij de KNWU een duidelijk beeld over welke verplichtingen zij wel en niet kunnen implementeren in het Topsportreglement en op welke wijze. Er werd dan ook positief gereageerd. De aanbevelingen die zijn gedaan worden door de KNWU gebruikt om het Topsportreglement aan te passen.

Uit het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat dit onderzoek een betrouwbaar en waardevol onderzoek is geweest.

Bronnenlijst

Literatuur

Baarde, De Goede & Teunissen 2005

D.B. Baarda, M.P.M. de Goede & J. Teunissen, *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*, Groningen: Wolters-Noordhoff 2005.

Holzhauer en Gellaerts 2008

R.W. Holzhauer en S.L. Gellaerts, *Van idee naar IE*, Deventer: Kluwer 2008

Ijzermans en Van Schaaijk 2007

M.G. Ijzermans en G.A.F.M. van Schaaijk, *Oefening baart kunst*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007

Jellinhaus 2008

S.F.H. Jellinghaus, *Buiten rechte of buiten spel*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2008

Kroezen, Timmerman en Wezeman 2007

M.J. Kroeze, L. Timmerman en J.B. Wezeman, *De kern van het ondernemingsrecht*, Deventer: Kluwer 2007

Staveren 2007

Heiko van Staveren, *Sport en recht*, Nieuwegein: Arko Sports Media 2007

Timmer en Paffen 2008

I. Timmer en A.L.A.M. Paffen, *Verbintenissenrecht begrepen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007

Wet- en regelgeving

Auteurswet

Burgerlijk Wetboek

Grondwet

Jurisprudentie

HR 19 januari 1979, *NJ* 1979, 383

HR 16 januari 1970, *NJ* 1970, 220

Hof 's-Gravenhage 13 april 1960, *NJ* 1961, 160

Rb. Utrecht 10 maart 2010, *LJN* BL6880

Rb. Haarlem 16 juni 1974, *NJ* 1974, 415

Rb. Breda 1 november 1989, *KG* 1989,432

Rb. Utrecht 27 april 1977

Rb. Utrecht 23 februari 1976

Ktr. Harderwijk 29 mei 1991, *PrG* 1991, nr. 3507

Elektronische bronnen

KNWU www.knwu.nl < laatst geraadpleegd op 13 mei 2011>

*NOC*NSF* www.nocnsf.nl < laatst geraadpleegd op 11 april 2011>

Portretrecht Kamer van Koophandel www.kvk.nl/ondernemen/intellectueel-eigendom/auteursrecht/portretrecht/ < laatst geraadpleegd op 15 februari 2011>

NL Sporter www.nlsporter.nl/index.php?pageId=13 < laatst geraadpleegd op 22 februari 2011>

Sport Knowhow <http://www.sportknowhow.nl/case-closed/4222> < laatst geraadpleegd op 3 maart 2011>

KNHB www.knhb.nl <laatst geraadpleegd op 29 april 2011>

KNSB www.knsb.nl <laatst geraadpleegd op 12 april 2011>

KNVB www.knvb.nl <laatst geraadpleegd op 4 mei 2011>

NBB www.badminton.nl <laatst geraadpleegd op 1 april 2011>

UCI www.uci.ch <laatst geraadpleegd op 10 mei 2011>

KNGU www.kngu.nl <laatste geraadpleegd op 9 februari 2011>

Bijlage I

Wielrenunie verbiedt baanselectie individuele contracten⁷⁹

AMSTERDAM, Woensdag

De succesvolle Nederlandse baanselectie van Los Angeles staat loodrecht tegenover de nationale wielrenunie. De renners hebben onlangs een brief van de KNWU ontvangen waarin staat dat zij verplicht op de fietsen van de sponsors van de wielrenunie moeten rijden. Vanaf 1 januari 2006 mogen de renners geen individuele contracten met materiaalponsors afsluiten. Anders worden zij uitgesloten van wereldbikers, wereldkampioenschappen en Olympische spelen.

„Totaal onacceptabel”, noemt Danny Stam (samen met Robert Slippens specialist op de koppelkoers) de verplichting. „Momenteel is Koga Miyata de materiaalponsor van de KNWU. Wij hebben echter al jaren een beroepscontract bij het AXA-team. Die ploeg wordt gesponsord door Giant en die fietsenfabrikant betaalt dus een gedeelte van ons loon. Het kan nooit zo zijn dat we straks verplicht worden om met een fiets van een ander merk het WK te rijden. De bond dreigt Michael Boogerd toch ook niet dat hij met een andere fiets het WK moet rijden. Als de KNWU dit wil doorzetten, dan gaan wij zeker stappen ondernemen”

Topsportcoördinator Johan Lammerts van de KNWU bevestigt dat er over deze maatregel wordt nagedacht. „Momenteel voeren wij hierover onderhandelingen met de diverse partijen. Je ziet nu dat sommige renners een goedkoop contract krijgen aangeboden om met een andere fiets te rijden. Aan de kwaliteit wordt dan niet zo snel gedacht. En juist op de baan maakt de keuze van het goede materiaal vaak het verschil tussen winnen en verliezen. Wij willen gewoon het best voor onze renners”

De KNWU is met diverse fietsfabrikanten in onderhandeling over een contract tot en met de Olympische Spelen in Peking in 2008. Koga Miyata en Giant lijken de belangrijkste kandidaten. Wereldkampioen Theo Bos ziet de ontwikkeling bezorgd tegemoet. De talentvolle Hierdenaar tekende deze winter een vierjarig contract met Koga. Wanneer de wielerbond voor een nieuwe fietssponsor kiest, komt hij in de problemen. „Ik volg deze ontwikkelingen dan ook met argusogen en ben er zeker niet gelukkig mee”, vertelde hij gisteravond.

Met twee wereldtitels en in totaal liefst acht medailles sloot Oranje eind maart het WK in Los Angeles uiterst succesvol af. Vanuit het bedrijfsleven kwamen voor diverse renners aantrekkelijke aanbiedingen, waardoor de ploeg van bondscoach Peter Pieters uit elkaar dreigt te vallen. „De komst van privé-sponsors staan wij zeker niet in de weg”, benadrukt Pieters. „Op de toernooien dat de renners voor de nationale selectie uitkomen, kunnen zij hun sponsor op de broek vermelden. Alleen met het materiaal willen we deze richtlijn stellen. Dit idee is alleen uit kwaliteitsbewaking ontstaan.”

Na het WK gaf Pieters echter al aan dat hij geen voorstander is van commerciële ploegen. Op die manier kan de groep uiteenvallen en zit de Noord-Hollander er zelf niet meer zo kort op. „En veel renners hebben dat juist nodig”, beweert Pieters. En dat terwijl Theo Bos juist bezig is met het formeren van een professionele sprintploeg waar naast hem ook wereldkampioen keirin Tim Veldt plaats in moeten krijgen.

Volgens sportjurist Berry Bertels werken steeds meer bonden met atletencontracten vanuit het collectieve belang. Voorbeelden zijn de roei- en schermbond. „Het is een duidelijke trend in de topsport”, aldus Bertels. „In de voetbalwereld is jaren geleden echter een kort geding geweest of voetballers verplicht waren met een bepaald merk schoenen te spelen. Professor Van Dijk in Utrecht heeft toen bepaald dat de sporter daarin vrij is. Daar zouden de baanwielrenners zich ook op kunnen beroepen. Renners die inmiddels een doorlopend contract hebben met een fietssponsor kunnen in ieder geval terugvallen op hun overeenkomsten. De KNWU zou in dit geval de sporters tot een wanprestatie uitlokken. Dit is een onrechtmatige daad.”

⁷⁹ Raymond Kerckhoffs, ‘Wielrenunie verbiedt baanselectie individuele contract’, *De Telegraaf* juni 2005

Bijlage II

Onderdeel portretrecht	Relevante wet- en regelgeving portretrecht	Toelichting/vervolg
Stap 1 Is er sprake van een portret?	• Memorie van toelichting	• “Een afbeelding van een gelaat van een persoon, met of zonder die van verdere lichaamsdelen (<i>stap 1a</i>), op welke wijze zij ook vervaardigd is (<i>stap 1b</i>).
Stap 1a Is het een afbeelding?	• Arrest <i>Ja zuster Nee zuster</i> • Arrest <i>Nudiste</i> • Arrest <i>De slag om het voetbalgoud</i>	• Is de sporter te herkennen door personen uit het publiek waarvoor de openbaarmaking is bestemd? Hieronder kan ook vallen een typerende lichaamshouding of een karikatuur. <i>Ja: stap 1b.</i> <i>Nee: Er is geen sprake van een portret zoals bedoeld in de Auteurswet.</i>
Stap 1b Op welke wijze dan ook vervaardigd.	• Memorie van toelichting	• Het is niet van belang op welke wijze een afbeelding is vervaardigd. <i>Stap 2.</i>
Stap 2 Vervaardigd in opdracht?	• Art. 20 Auteurswet	• Is het portret gemaakt in opdracht van de geportretteerde? <i>Ja: stap 2a.</i> <i>nee: stap 3.</i>
Stap 2a Toestemming?	• Art. 20 Auteurswet	• Heeft de geportretteerde toestemming gegeven voor openbaarmaking van zijn portret? <i>Ja: openbaarmaking toegestaan.</i> <i>Nee: openbaarmaking niet toegestaan.</i>
Stap 3 Vervaardigd zonder opdracht.	• Art. 21 Auteurswet • Arrest <i>Teddy Scholten</i> • Arrest <i>De slag om voetbalgoud</i> • Arrest <i>Het schaep met de vijf pooten</i>	• Heeft de geportretteerde een financieel en/of privacy belang bij de openbaarmaking? <i>Ja: openbaarmaking niet toegestaan tenzij toestemming geportretteerde.</i> <i>Nee: openbaarmaking toegestaan.</i>

Figuur 10: Stappenplan portretrecht

Bijlage III

Onderdeel materiaalgebruik	Relevante wet- en regelgeving materiaalgebruik	Toelichting/vervolg
Stap 1 Redelijkheid en billijkheid	Artikel 8 lid 2 boek 2 BW	Opgelegde verplichtingen mogen naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid niet onaanvaardbaar zijn <i>Stap 2</i>
Stap 2 Toetsing		Om te toetsen aan de eis van redelijkheid en billijkheid dienen er een belangenafweging te worden gemaakt <i>Stap 3</i>
Stap 3 Inventarisatie		Er dient een inventarisatie te worden gemaakt van de belangen van de betrokken partijen. <i>Stap 4</i>
Stap 4 Belangenafweging	- <i>Dunlop c.s. en Yonex vs. de Nederlandse Badminton Bond</i> - <i>Borsumij Sport BV vs Umbro/Ajax</i> - <i>Notten c.s. vs. de KNVB</i>	Er dient een belangenafweging te worden gemaakt waarbij moet worden gekeken welke belangen het zwaarste wegen. Hierbij dient er rekening mee worden gehouden dat er goede afspraken omtrent de verplichtingen zijn gemaakt en één der partijen niet bewust een overeenkomst heeft gesloten waarvan zijn weten of behoorde te weten dat dit een conflicterende situatie met zich mee brengt.

Figuur 11: stappenplan materiaalgebruik

Bijlage III

Verplichting die voortvloeit uit de sponsorovereenkomst met Rabobank

Art.	Nieuwe/gewijzigde bepaling	Toelichting
3.8	De Renner geeft de KNWU-sponsors toestemming gebruik te maken van het portret van de renner. Het gebruik van het portret van de Renner door de KNWU-sponsor is beperkt tot het gebruik voor niet-commerciële doeleinden. Niet-commerciële doeleinden betreft sportgerelateerde communicatie over de KNWU en haar sponsor in algemene zin en over hun betrokkenheid bij de wielersport in het bijzonder. Gebruik van het portret van de Renner door de KNWU-sponsors is te allen tijde strikt verboden indien het gebruik schadelijk zou zijn voor de reputatie van de Renner of anderszins schadelijk of beledigend is.	• Op grond van de sponsorovereenkomst met Rabobank dient het gebruik van het portret voor niet-commerciële doeleinden in het Topsportreglement te worden opgenomen • Gebruik portret voor de KNWU en de KNWU-sponsor toegestaan als een renner geen financiële belang heeft. • Als een renner een privacy belang heeft bij het gebruik van het portret dan is openbaarmaking niet toegestaan in de lijn van art. 21 Auteurswet
3.9	Inzake commercieel gebruik zal een KNWU-sponsor met de betreffende sporter altijd separate afspraken maken. Van commercieel gebruik is sprake als de hoofdsponsor een specifiek product/dienst promoot en/of aanbiedt aan zijn (potentiële) klanten met behulp van een sporter.	• Gebruik voor commerciële doeleinden

Verplichting omtrent het plaatsen van een felicitatieadvertentie

3.13	Voor de KNWU-sponsor, die naar het gezamenlijk oordeel van de KNWU substantieel bijdraagt aan het FTB en gebruik maakt van de mogelijkheid een felicitatieadvertentie te plaatsen, waarbij gebruik wordt gemaakt van de naam of het portret van de Renner, gelden de volgende voorwaarden: a. uit de opmaak van de advertentie dient duidelijk te blijken wat de relatie is tussen de KNWU-sponsor en de betreffende Renner dan wel sport; b. de advertentie dient ter schriftelijke goedkeuring te worden voorgelegd aan de Renner die in redelijkheid zijn goedkeuring zal verlenen.	• Felicitatieadvertentie betreft commerciële doeleinden. Toestemming van de renner dus vereist (paragraaf 4.1 en 7.2). • Om de sponsor te bedanken voor de geleverde inspanningen zal de renner in alle redelijkheid zijn toestemming geven om zijn portret te gebruiken voor een felicitatie advertentie.
------	---	---

Verplichting omtrent materiaalgebruik die voortvloeit uit de overeenkomst met Shimano, Bioracer en Koga Miyata.

Art.	Nieuwe/gewijzigde bepalingen	Toelichting
4.5	De Renner respecteert dat het belang van de KNWU, voor het afsluiten van sponsorovereenkomsten m.b.t. (sport)kleding en sportuitrusting incl. materiaal, prevaleert boven het belang van de Renner, m.b.t. het contracteren van privé sponsors. Dit houdt concreet in dat de Renner geen sponsorovereenkomsten mag afsluiten welke conflicterend zijn met de sponsorovereenkomsten die de KNWU met haar sponsors heeft afgesloten. De KNWU verplicht zich ervoor te zorgen dat de Renner op de hoogte is welke concrete verplichtingen aan de Renner worden opgelegd, omtrent het gebruik van (sport)kleding en sportuitrusting incl. materiaal. De KNWU zal de Renner geen verplichting opleggen omtrent het gebruik van materiaal, als dit materiaal van invloed is op de gezondheid van de Renner	• Het algemeen belang van de KNWU weegt zwaarder dan het belang van de sporter omtrent het afsluiten van sponsorovereenkomsten • De KNWU houdt rekening met de veiligheid en de gezondheid van de renners. In verband hiermee zal de KNWU dan ook geen sponsorovereenkomsten afsluiten die hier direct invloed op hebben
4.6	De verplichting als bedoeld in artikel 4.5 betreft in ieder geval de verplichting voor de renner om zich tijdens deelname aan wedstrijden en/of tijdens het uitvoeren van aan het topsportonderdeel verwante activiteiten, waaronder training c.q. verkennen van het wielercircuit, openingsceremonie, prijsuitreiking, sluitingsceremonie, pers- en mediabijsluitingen ten gevolge van Olympische Spelen, WK's, EK's en andere internationale wedstrijden, namens de KNWU (waaronder alle activiteiten die van de Renner worden verlangd als gevolg van dit reglement) het door de KNWU aangewezen sport- of vrijetijdstenu te dragen en de aangewezen sportuitrusting, zoals fietsen, kledingpakket, helmen, verzorging- en voedingsproducten en bidons te gebruiken. De Renner zal ervoor zorg dragen dat als hij/zij afgebeeld wordt in nationaal tenue, dat dit tenue niet gemodificeerd zal zijn en de belangen van de KNWU en haar sponsors gerespecteerd worden.	• De verplichtingen uit de sponsorovereenkomsten met Shimano, Bioracer en Koga Miyata dienen in het Topsportreglement te worden opgenomen • De verplichtingen die de KNWU oplegt ten behoeve van leden omtrent materiaalgebruik zijn juridisch toelaatbaar